

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

24e jaargang nr. 3

15 mei 1995

Stichter: G. Hebbelynck †

Voorzitter: H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester: A. Verbeke

Secretariaat: Maisstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst: Mevr. A. Eggermont, Maisstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres: Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie: Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening: 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld: 400 fr. per jaar. Steunende leden: 600 fr. per jaar. Beschermleden:
1000 fr. per jaar. Buitenland: 200 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- "De Groete Strate Buten Turre".	114
- Inventaire Archéologique: De Stichting Bernard Rubeyts.	133
- Jacob Van Artevelde.	134
- Ik zou een tekening willen maken...	152
- Gent elders ontmoet.	160
- Gentse Memoriedagen: 2 en 3 februari	160
- Gênsche Woorde en Uitdrökkijng. Deel XXIII.	164
- Documentatiecentrum. Werking 1994.	167
- Een buitenkansje voor belangstellenden.	170
- Bibliografie.	172
- Vraag en Antwoord.	174
- Lezers schrijven ons.	175
- Gênsche Prâot.	178
- Dit bestaat niet meer.	179

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten: in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg: elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse: Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

"DE GROETE STRATE BUTEN TURRE"

Opgedragen aan de nagedachtenis van mijn dierbare en diep betreunde echtgenote Christiane Broget-Paelinck die voor mij steeds een zo grote en onmisbare steun geweest is, ook in mijn historisch en heemkundig opzoekingswerk en op 6 januari 1995 plots en onverwacht overleden is.

De verkeersdrukke Hoogstraat, die heden langsheen kleinere en grotere huizen maar ook langs oude en mooie herenwoningen, merkwaardige gevels uit verschillende bouwperiodes, historische panden en voor het oog achter de straatwand verborgen kloostergebouwen of wat er soms van overblijft, maar ook voorbij verdoken beluiken en een eeuwenoud steegje, naar het stadscentrum leidt, behoorde oorspronkelijk niet tot de stadskern van Gent. De straat was immers gelegen buiten de Westelijke 12de-eeuwse verdedigingsgordel, die gevormd werd door de Gracht (pas in de 16de eeuw Houtlei genoemd) versterkt door een hoge en stevige vestingmuur en waarvan ook de Torrepoort deel uitmaakte. De Torrepoort, Torenpoort of Porta Turreis, ook nog Turrepoort, Drongenpoort en zelfs Torhoutpoort genoemd, werd in de loop van de 12de eeuw (wellicht rond 1190) gebouwd. Het was een poort over de Gracht; een dubbelpoort die zich, ter hoogte van de Poel, aan beide zijden van het water bevond.

De straat, waarover we het hebben lag, zoals men toen zegde, "buten Turre" of "buten Torre". Wanneer men naar die plaats of straat verwees, sprak men over "buten Torre". Dat was zo, einde van de 13de-begin van de 14de eeuw. In zijn werk: "Gent's Vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen" vermeldt Maurits Gysseling bij "TORRE" (poort over de Houtlei in de Hoogstraat): "une ruwe ke on apele en flameng buten Torre", 1285; "buten Torre", 1291; "vanden Turre", 1296; "buten Turre", 1304; "bi den Torre", 1332. De auteur voegt eraan toe: "Met buten Torre bedoelt men de Hoogstraat, die eenmaal in 1343 "de groete strate buten Turre" werd genoemd, benaming die we als titel voor onderhavige bijdrage hebben weerhouden. Fr. De Potter haalt het Rentboek aan van de H.-Geest (Armendisich) van St.-Michielsparochie, vervaardigd ten jare 1308, dat melding maakt van een aantal wijken en straten, waaronder "buten Torre".

In een vroegere bijdrage(*) hebben we het reeds over de Torrepoort (Torre) gehad en er ook een afbeelding van gegeven. Herinneren we er hier dus enkel aan dat het een van de oudste, grootste en sterkste poorten van Gent was die samen met de Posteernepoort, de Zandpoort en het Wijkhuis, aan de

* G. Broget: "Toen Wegenwerken op de Poel en Sint-Michielsplein een stuk ver verleden blootlegden", in: Ghendtsche Tydinghen, 20ste jrg. 1991, nr. 5.

Westkant van de stad, de omwallings- en vestingmuur en de Gracht beheerste en versterkte. Deze Gracht zou volgens Johan Decavele, zeker reeds vóór 1190 en waarschijnlijk al omstreeks 1100 zijn gegraven; volgens Fr. Blockmans, al in de tweede helft van de 11de eeuw. Het geheel, dat de St.-Michielswijk omsloot, vormde de Westelijke verdedigingsgordel van de Stad. Maar reeds in de 14de eeuw verloor de Torrepoort haar functie in het verdedigingsstelsel en werd ze door de Schepenen ten dele verpacht aan partikulieren en later ook aan de "Vinders" van de St.-Michielsparochie. Nieuwe versterkingen waren inmiddels aangelegd die tot aan de Brugse poort reikten.

De straat werd, zo schrijft De Potter, ook wel "de grote strate bi den Trappen" (Act. en Contr., Keure 1407-1408) en "de rechte strate buuten der Torreporten" geheten (Weezenboek 1481-1482).

In zijn reeds eerder geciteerd werk "Gent's Vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen" vermeldt Maurits Gysseling in het glossarium bij de benaming "Hoogstraat": "up de Hoghe strate 1368 - buter Turreporten up de Hoehstrate 1369, vroeger steeds buten Turre genoemd".

Wat de oorsprong van de benaming "Hoghe Strate", "Hooghstrate" betreft, kan men allicht aannemen dat die straat eertijds een verhoogde berm of een dam tussen drassige en moerassige gronden moet geweest zijn. Dat dit laatste inderdaad het geval was, moge blijken uit de benaming van plaatsen in de omgeving. Daar lag immers het "Broek". Bij Maurits Gysseling treffen we bij "Broek" (later Sint Elisabethbegijnhof) de vermelding: "terram iacentem ad Paludem iuxta Gandavum, 1242; Broek "moeras". Aan de overkant lag Overbroek".

In de nabijheid, maar wat meer Oostwaarts bevonden zich de Poel en de Drabstraat, stuk voor stuk benamingen die erop wijzen hoe moerassig en drassig de gronden aldaar waren. Ook de Ramen waren lager gelegen moerassige gronden die geregeld onder water liepen.

In verband met de benaming "Hoogstraat" lezen we bij M. Schönfeld: "Hoogstraat "via alta": Het is de passende naam voor een door moerassig land lopende, verhoogde weg; in 't algemeen voor elke weg die hoger ligt dan het terrein of dan een andere weg." "Weer een ander geval is het", zo gaat Schönfeld verder, "wanneer een straat aldus wordt genoemd omdat die iets oploopt".

De dammen, bermen en dijken, die men op verschillende plaatsen in de moerassige gebieden bouwde, leidden niet enkel tot verbetering van de grond en tot grondaanwinst; ze dienden ook als wegen.

De gronden, die aanvankelijk drassig en moerassig waren, werden vruchtbaar gemaakt en "terra nova" of "nieuwland" genoemd. De Potter schrijft, dat het "nieuwe land" in de omgeving van de Hoogstraat in de loop van de 12de eeuw door Filips van den Elzas aan Geeraard de Witte werd gegeven

die het opdroeg aan het godshuis der Lazarij op de Hoogstraat.

Als buurt werd de Hoogstraat eertijds ingedeeld in: Opper-Hoogstraat, Middelh-Hoogstraat en Neder- of Korte Hoogstraat. De Opper-Hoogstraat liep van de Torrepoort tot aan de Peperstraat; de Middelh-Hoogstraat lag aan het Rijke Gasthuis en ging van de hoek van de Holstraat en de Peperstraat tot aan de Akkerstraat; de Neder- of Korte Hoogstraat van de Akkerstraat tot aan de Brugse poort.

De Middelh- en Neder-Hoogstraat heetten eertijds, zo merkt De Potter verder op, "Marialand" en werden aldus genoemd naar het Gasthuis van de Leprozerij dat onder de bescherming stond van Maria. In de Act. en Contr., Keure 1431-1432, leest men "Sente Marien lant"; in de Kerkrekening van St.-Marten 1637 is er sprake van "Veurstrate" ofte "Marielandt". Elders, zegt De Potter, staat: "Onser Vrouwen strate voor tRijke Gasthuis" (Act. en Contr. Keure 1528-1529). Een notariële akte van 1750 vermeldt: "de Hoogstraete ofte Schipperstraete noes over het godshuys van St Jan ende Pauwel" en een 14de-eeuws Rentboek van de H. Geest der St.-Nicolaasparochie heeft het over "Hongerstrate"...

In de 14de-15de eeuw was de Hoogstraat verre van volledig bebouwd. In de 18de eeuw echter telde de Opper-Hoogstraat aan de Zuidkant negen en aan de Noordzijde drieëntwintig huizen; de Middelh-Hoogstraat telde er aan de Zuidkant tien en aan de Noordkant zestien; de Neder- of Korte Hoogstraat had er aan de Zuidkant zesentwintig en aan de Noordzijde tweeëntwintig.

De Hoogstraat werd in de loop der eeuwen een steeds belangrijker toegangsweg tot het Gentse stadscentrum. Rond de helft van de vorige eeuw werden de laatste overblijfselen van de Torrepoort afgebroken. Enkele jaren later - in 1862 volgens de enen, in 1865 volgens anderen - werd de Torenbrug verbreed om de verbindingsweg tussen de Hoogstraat en de Poel te verbeteren. De Poel zelf werd op zijn beurt verbreed in 1904.

Schrijven over de onder menig oogpunt merkwaardige geschiedenis van de Hoogstraat en over haar historisch bouwkundig patrimonium is een veelomvattende en moeilijke opgave. Binnen het bestek van onderhavige bijdrage zullen we trachten een aantal belangrijke momenten en gebeurtenissen uit haar bestaan, uit een soms zeer ver maar ook uit een recenter verleden, in herinnering te brengen en de rol te belichten die mensen daarbij hebben gespeeld. Getracht wordt ook een hedendaags beeld van de Hoogstraat te schetsen.

We zullen stilstaan bij een aantal mooie en bezienswaardige gevels uit verschillende bouwperiodes, bij enkele historische panden, die bewaard zijn gebleven, maar we zullen ook herinneren aan indrukwekkende gebouwen, die er in vroeger eeuwen ooit gestaan hebben maar waarvan slechts kleinere delen of alleen afbeeldingen overgebleven zijn.

We kijken ook naar enkele markante maar vervallen gevels en we gaan niet zonder meer voorbij aan een klein, pittoresk steegje zoals de Turrepoortsteeg, evenmin aan twee beluikjes want ook die behoren uiteraard tot de geschiedenis van de Hoogstraat.

Vooraf willen we er ook nog aan herinneren, dat we het in de reeds vermelde vroegere bijdrage: "Toen Wegenwerken op de Poel en St.-Michielsplein een stuk ver Verleden blootlegden"(*), al hadden over de Turrepoortsteeg; dat we in: "Aan de Houtlei Vroeger en Nu"(**), de 17de-eeuwse brouwerij "Den Pauw" ter sprake brachten en dat we in: "Waar vroeger de Lakenwevers "hunne raemen plachten te staen"(***), waarin o.m. de Brouwersstraat aan bod kwam, handelden over een aantal woningen, die in die straat afhankelijkheden en een uitgang hebben maar waarvan de voorbouw aan de Hoogstraat gelegen is. Volledigheidshalve moeten bij een historische kijk op de Hoogstraat ook die zaken opnieuw onder de aandacht worden gebracht maar vermits het om interessante deelaspecten gaat, zal herhaling hier zeker niet schaden.

Hoe zullen we te werk gaan?

We vertrekken bij de hoek van de Oude Houtlei en de Hoogstraat en volgen deze laatste voorbij de Turrepoortsteeg, de Holstraat en de Rasphuisstraat, tot aan het begin van de Brugsepoortstraat en de hoek met de Begijnengracht; we bekijken onderweg de Zuidelijke kant van de Hoogstraat. Aan de splitsing met de Begijnengracht gekomen, maken we rechtsomkeer en hebben het, tijdens onze terugtocht naar het vertrekpunt, waarbij we de Peperstraat oversteken, over de Noordelijke straatwand.

We willen er zeer nadrukkelijk op wijzen dat we ons houden aan de huidige nummering (1994) van de huizen en dat we slechts in uitzonderlijke gevallen de oude nummering vermelden die op bepaalde documenten of bescheiden voorkomt. De in de loop van de tijd gewijzigde nummering kan tot verwarring leiden wanneer men die met de huidige wil vergelijken.

VAN DE HOEK MET DE OUDE HOUTLEI TOT EN MET DE TURRE- POORTSTEEG

Wanneer men de Poel verlaat en de Hoogstraat betreedt, staat men aan de hoek, die deze laatste met de Oude Houtlei vormt, voor een huis met een grote zijgevel en een poort langs de kant van de Oude Houtlei, en voor twee oude typische trapgevels, kant van de Hoogstraat, die eertijds tot twee verschillende panden behoorden maar in de loop van de jaren '30 één geheel gingen vormen. Sinds enkele maanden is de eigendom het voorwerp van een omvangrijke restauratie waarover straks een woord meer.

* Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaarg. 1991, nr. 5.

** Ghendtsche Tydinghen, 22ste jaarg. 1993, nr. 1.

*** Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaarg. 1994, nr. 2 en nr. 3.

In dit hoekhuis, aan het nr. 1, bevond zich reeds in het begin van de 15de eeuw een brouwerij, met een houten gevel, genaamd "DE PALE": "Huus ende stede twelke es eene bruwerie, buten Torre, naast der poerten ende naest Martin van den Houvere, an d'ander zijde, gheheeten de Pale." (Act. en Contr. Keure, 1428-1429). In de 17de eeuw (ca. 1650) werd de houten gevel vervangen door een gevel in steen en werd het pand "DEN PAUW" genoemd: "Een huys... op de Hooghstrate, houdende den houck van de Hautleye, ende an dander sijde is naest ghehuust Sr Jan Pijn, wesende eene brauwerije gheenaemt den Pauw". (Act. en Contr. Gedelee, 1650-1651). Het gaat om een typisch Gents 17de-eeuws huis met trapgevel, vroeger bepleisterd en beschilderd, onlangs ontleisterd; twee traveeën en twee bouwlagen, onder zadeldak met pannen; een overkragende bovenbouw met tudorbogen op consoles, aan de kant van de Hoogstraat. Daar prijkt boven de ingang deur, onder een boog, een pauw in halfverheven beeldwerk. Boven de twee grote ramen, naast de ingang deur, bevonden zich tot vóór de huidige restauratie eveneens in halfverheven beeldwerk, afbeeldingen van "vorken" en "stuckmanden", kentekens van de nering van de brouwers. De gevel van het pand onderging in de loop van de tijd aan de kant van de Hoogstraat en van de Oude Houtlei, ter hoogte van het gelijkvloers, verbouwingen, die niet in overeenstemming waren met de oorspronkelijke bouwstijl. Aan de kant van de Oude Houtlei werden destijds trouwens ook nog andere verbouwingen uitgevoerd.

In de 18de eeuw werd het pand een herenhuis. Zoals we nog zullen zien, kreeg het later andere bestemmingen.

Naast het hoekhuis, met het nr. 1, bevindt zich aan het nr. 3 in de Hoogstraat eveneens een pand met een oude trapgevel, voorheen bepleisterd en beschilderd, onlangs ontleisterd; turdebogen op consoles; twee bouwlagen en vier traveeën onder zadeldak met pannen. Het huis dateert van 1641-1642 en is opgetrokken in dezelfde bouwstijl als die van het hoekhuis. De gevel vertoont nog talrijke lelieankers. Net zoals dit het geval is voor het hoekhuis, heeft ook de woning aan het nr. 3 ter hoogte van de benedenverdieping een verbouwing ondergaan. Ook dit pand, dat sinds de jaren '30 met nr. 1 één eigendom uitmaakte, is begrepen in de restauratie waarvan het hoekhuis thans het voorwerp is.

Vele eeuwen geleden bevond zich op de plaats, waar nu het huis met nr. 3 staat, een brouwerij genaamd "DE CAERDE": "Eene bruwerie staende buten Turre, dat men heet ter Carden" (Weezenboek 1371-1372). Volgens De Potter was "DE CAERDE" reeds bekend van 1359 en zou ze later het uithangteken "DE SPIEGHEL" gehad hebben: "de bruwerie den Spieghel, staende daer jeghenover" (Weezenboek, 1481-1482). In de 16de eeuw zou het de naam "HET TROMPET" gedragen hebben.

Op een mooie en interessante foto van rond 1900 (Fig. 1) zien we de huizen-

Fig. 1. Huizenrij gaande van de hoek Oude Houtlei-Hoogstraat tot en met het huis (met trapgevel) voorbij het Pensstraatje (nu Turrepoortsteeg). Foto rond 1900.

rij in de Hoogstraat, vanaf de hoek met de Oude Houtlei tot aan het toenmalig Pensstraatje (nu Turrepoortsteeg) en zelfs het oude huis met trapgevel, dat zich toentertijd juist voorbij het steegje bevond maar spijtig genoeg in het begin van deze eeuw verdween. De gevels van al deze huizen waren toen blijkbaar bepleisterd en beschilderd.

In die tijd, rond 1900, was op de hoek van de Oude Houtlei en van de Hoogstraat, aan het nr. 1, de zaak Goethals gevestigd: "Charcuterie, Gros et Détail". Daarnaast, aan het nr. 3, was er De Clercq-Musschoot: "Boucher". Aan de ingang van het Pensstraatje (huidige Turrepoortsteeg) bevond zich de "Boulangerie" Christiaens. Zoals men op voornoemde foto kan vaststellen, waren de huizen nr. 1 en nr. 3 in die tijd afzonderlijke panden.

Een tweede foto (Fig. 2), dateert van 1925 en toont het hoekhuis met de grote zijgevel, kant Oude Houtlei, en de trapgevel aan de Hoogstraat evenals een deel van het pand nr. 3. Op dat ogenblik was aan het nr. 1 de zaak gevestigd van Van Den Veegaete: "Traiteur", "Gibiers, Volailles", "Comestibles"- "Diners en ville et en Province". Aan het nr. 3 was er toen een winkel waar men tabak en sigaren verkocht.

Korte tijd later kwam in het hoekhuis, met het nr. 1, de zaak Bekaert: aanvankelijk fietsen en fietsgerief; later kachels, vuren en ook wasmachines. De handelszaak, bekend onder de benaming de "Duizend Vuren", was een in Gent goed gekend huis. Halverwege de jaren '30 nam ze uitbreiding en werd

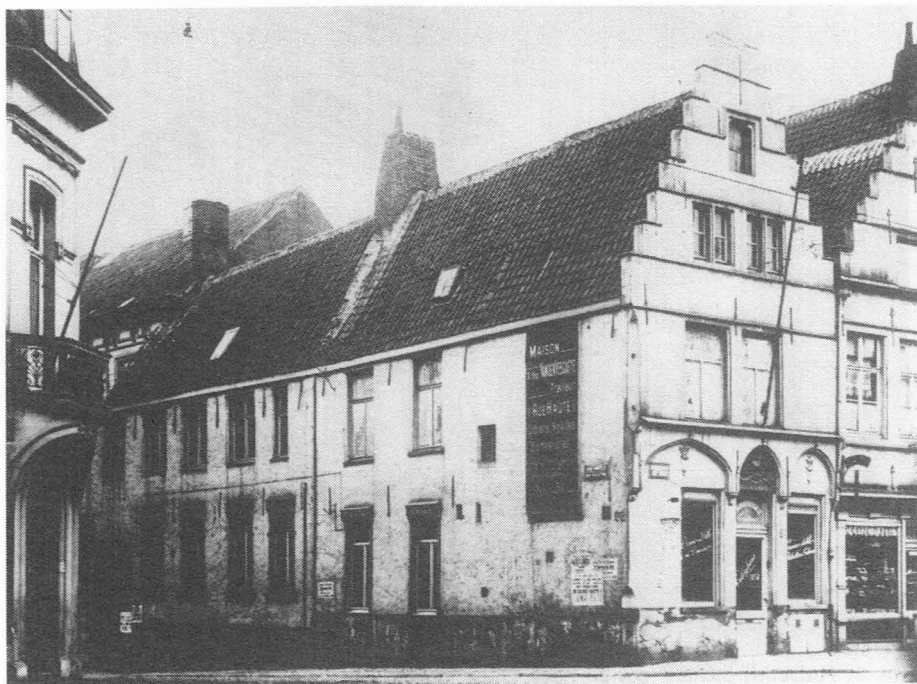

Fig. 2. Hoekhuis Oude Houtlei-Hoogstraat nr. 1 en deel van nr. 3 (Hoogstraat), 1925. Foto: Stedelijke Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten te Gent.

het pand nr. 3 aan het nr. 1 toegevoegd. Het geheel had een uitgang in het Pensstraatje. Vlak vóór de tweede wereldoorlog werd het gelijkvloers van de twee huizen gelijkgeschakeld en werd de winkelruimte verbreed. De panden met de nrs. 1 en 3 behoorden nu tot één eigendom. Bij de verbouwingswerken ondergingen de gelijkvloerse verdiepingen een harde ingreep en werd er schade opgelopen. Voor het overige bleven de trapgevels van de 17de eeuwse gebouwen met de typische ornamenten toch grotendeels gespaard. Begin van de jaren '70 ging de zaak Bekaert daar weg. Het pand stond daarna een hele tijd leeg tot de privé-club er in 1973 kwam die er nog steeds onderdak vindt. We bedanken hierbij de zoon Ant. Bekaert voor de bereidwilligheid waarmee hij een aantal gegevens in verband met de gebouwen en de aanwezigheid aldaar van de door zijn vader gestichte zaak verstrekte. Een drietal jaren geleden werd de eigendom verkocht.

Interessant is ook nog een foto (Fig. 3), in 1976 genomen door de architect W. Govaerts, die de huizenrij toont en waaruit men o.m. kan afleiden welke veranderingen en verbouwingen de gevels aan het nr. 1 en het nr. 3, ter hoogte van het gelijkvloers, kant Hoogstraat en kant Oude Houtlei in de loop van de jaren en sinds 1925 hadden ondergaan, en die ook het pand met het huidig nr. 5 laat zien vóór de restauratie van 1977-1978; evenals het nr. 7. Een andere foto, die dateert van juli 1993 (Fig. 4) toont de panden aan de

Fig. 3. Hoogstraat, huizen nr. 1, nr. 3, nr. 5 (vóór de restauratie van dit laatste in 1977-1978) en nr. 7. Foto architect W. Govaerts, 1976.

nrs. 1 en 3 vooraleer de huidig aan gang zijnde restauratie (1994) aangevangen werd.

De omvangrijke restauratie van deze oude en historische panden, die door de nieuwe eigenaar wordt ondernomen, streeft er volgens architect L. Vertongen naar om, aan de hand van dokumentatie, iconografisch materiaal en van nagelaten sporen in de bouw zelf, de 17de-eeuwse architectuur te herstellen. De gevel aan de kant van de Oude Houtlei is hertekend en heraangepast. De dakkapellen, waarvan de vroegere locaties nog zichtbaar waren, werden herbouwd en de grote poort werd eveneens mooi uitgewerkt. Op het ogenblik dat we deze regels schrijven, is een trapgevel aan de Hoogstraat aan de beurt. Alhoewel op het uiteindelijk en definitief resultaat van de restauratie nog dient gewacht, kan men toch reeds stellen, dat het om een initiatief gaat dat zal leiden tot de herwaardering van een historisch pand. We geven hierbij een foto van het deel van de gevel, aan de kant van de Oude Houtlei, dat thans (November 1994) reeds is gerestaureerd (Fig. 4b). Spijtig genoeg moeten we echter vaststellen, dat de afbeeldingen van de "vorken" en van de "stuckmanden", kentekens van de nering van de brouwers welke zich in halfverheven beeldwerk onder de bogen boven de ramen naast de ingang deur (kant Hoogstraat) bevonden, verdwenen zijn. Indien dit zo blijft, is het ten zeerste te betreuren, want een reëel verlies.

Fig. 4. Hoogstraat, panden nr. 1, nr. 3 en deel van nr. 5. Eigen foto, juli 1993.

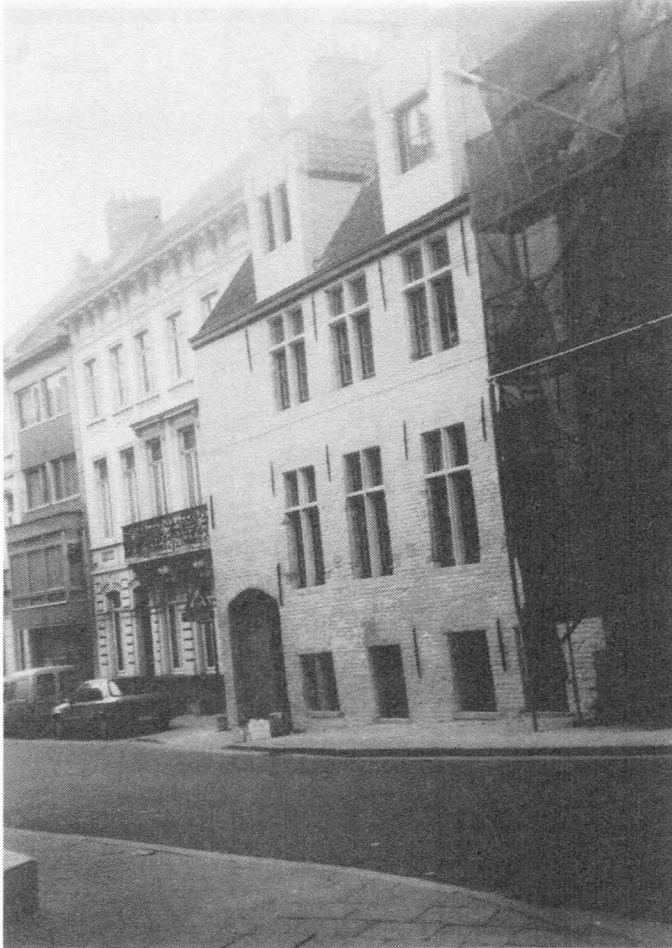

Fig. 4b. Hoekhuis Oude Houtlei-Hoogstraat, kant Oude Houtlei, reeds gerestaureerd deel. Eigen foto, november 1994.

We zetten een paar schreden en komen aan het huidig nr. 5 in de Hoogstraat. Daar verrijst een zeer mooie gevel in baksteen en zandsteen: drie bouwlagen en vier traveeën, onder zadeldak met pannen; tudorbogen en consoles, een in- en uitgewerkte geveltop met gebogen fronton en oculus.

Op die plaats bevond zich op het einde van de 14de eeuw (1397) "HET TONNEKIN": "Huis... buten Turre, dat men eedt Tonnekin naest den Spieghle". (Act. en Contr. Keure, 1397-1398).

Men mag aannemen dat het pand in de 17de eeuw een gevel bezat die voor het grootste gedeelte van hout was en dat er in die periode ook werken werden uitgevoerd. Zo wordt er in de publicatie "Gent Steenrijk" melding van gemaakt dat de naam van de schrijnwerker "CARREE" en de datum waarop deze het werk uitvoerde, 1661, op een der bintbalken voorkomen.

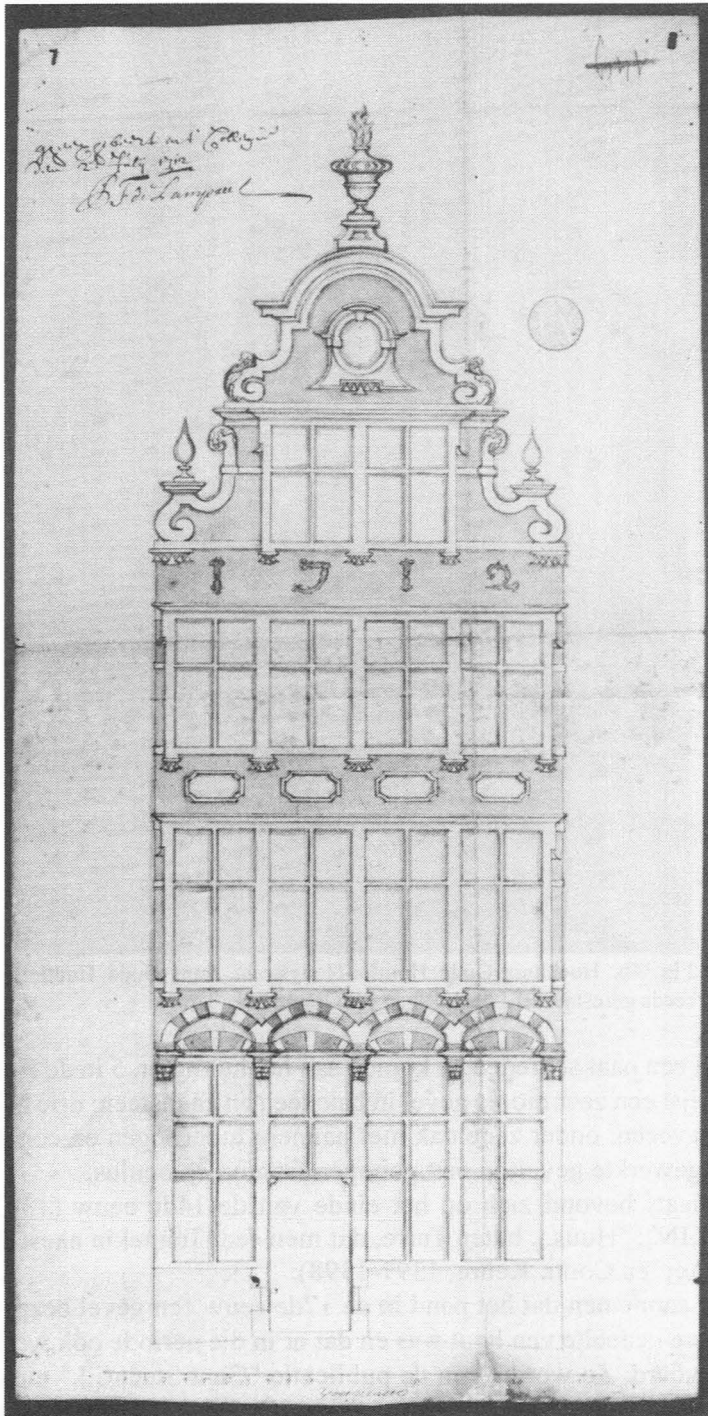

Fig. 5. Hoogstraat (huidig nr. 5) model gevoegd bij bouwaanvraag van 1712. Foto Stadsarchief Gent.

In 1712 werd er met betrekking tot dit huis een bouwaanvraag ingediend die gevelaanpassingen behelsde en op het Gents Stadsarchief berust waar ik ze heb ingekeken. Hierbij een foto van het aan de bouwaanvraag toegevoegd "model" (Fig. 5), een bijzonder mooi ontwerp.

In die bouwaanvraag van 2 juli 1712 vraagt de eigenaar van kwestig goed de toelating voor het bouwen van een nieuwe voorgevel in steen eraan toevoegende dat het onderwerk van de gevel in fijn arduin is, maar dat de verdiepingen, die in hout zijn, zouden afgebroken worden. De nieuwe gevel in steen zal worden opgetrokken volgens het bijgevoegd model.

De gevel, die dus voordien grotendeels van hout was, werd in 1712 vervangen door een gevel in steen.

De tijd ging erover heen... zoals over alle dingen en niets blijft helemaal zoals het ooit was. De gevel van het huis met het huidig nr. 5 in de Hoogstraat onderging in de loop van de 19de en van de 20ste eeuw - nog vóór de restauratie van 1977-1978 waarover we het verder zullen hebben - een aantal veranderingen en verbouwingen. Op de foto bij Fig. 1 hiervoor, kunnen we vaststellen hoe de gevel er voorkwam rond 1900. Op dat ogenblik was hij bepleisterd en beschilderd. De tudorbogen en consoles zijn verdwenen; de schikking op het gelijkvloers was gewijzigd ten opzichte van het oorspronkelijk model. De gevel had aan sierlijkheid ingeboet.

In het eerste decennium van deze eeuw woonde in dit huis de heer K. Van Bambeke, rustend hoogleraar, lid van de Kon. Academie van België. Later kreeg het pand verschillende bestemmingen. Er zijn ook diverse handelszaken gevestigd geweest.

Volgens een buur, die reeds vele jaren in de Hoogstraat woont, moesten in de loop van de jaren '50 op een bepaald moment, wegens veiligheidsredenen, aan de gevel, die in verval was geraakt, enkele dringende herstellingen worden uitgevoerd.

Op een foto (Fig. 6), die dateert van het einde van de jaren '60 begin '70 van deze eeuw, zien we dat de gevel, in vergelijking met de situatie van rond 1900 (Fig. 1) opnieuw verbouwingen en veranderingen had ondergaan. De gevel werd ontleisterd; de tudorbogen en consoles zijn er weer. Er is een terugkeer vast te stellen naar de modeltekening van 1712 maar op het gelijkvloers heeft er een harde ingreep plaats gehad waarbij de bestaande ramen zijn verdwenen en een grote etalage met rolluik in de plaats is gekomen.

Door deze ingreep was het zicht op de gevel ernstig aangetast.

Het huis werd verkocht en onderging de loop van de jaren 1977-1978 een grondige renovatie en restauratie, die het bijzonder ten goede kwamen. Daarover dus zeker een woord meer.

De renovatie en restauratie waren het werk van de nieuwe eigenaar, tevens architect en ook bewoner van het huis, de heer W. Govaerts. Ze vormden een

Fig. 6. Hoogstraat, panden nr. 5 en nr. 7 evenals Turrepoortsteeg. Einde jaren '60 begin '70.

Fig. 7. Hoogstraat, panden nr. 3, nr. 5 (gerestaureerd in 1977-1978) en deel van nr. 7; Eigen foto 1993.

zware karwei. Tijdens het onderhoud, dat ondergetekende had met de heer Govaerts, wees deze laatste erop dat, toen hij tot deze werken besloot, het gehele gebouw zich in een erbarmelijke toestand bevond.

De restauratie van de gevel gebeurde volgens het model gevoegd bij de bouwaanvraag van 1712. De eerste fase van de werken had betrekking op de verbouwing van de onderbouw van de gevel. Dit deel werd volledig vernieuwd in witte steen teneinde oudere verbouwingen weg te werken die, zoals we op voorgaand fotomateriaal konden zien, in de 19de en 20ste eeuw waren doorgevoerd. Er kwamen daar ook vaste ramen en een kleiner raam boven de ingang deur. De restauratie van de delen van de gevel, boven de onderbouw, volgde het archiefplan (model) van 1712 en vormde de tweede fase van het werk. Deze gevelrestauratie leverde een fraai resultaat op.

Bijgaande foto (Fig. 7) toont, in het midden, de gevel van het huis nr. 5 evenals die van het nr. 3 en het nr. 7, anno 1993.

Op het ogenblik dat de renovatie- en restauratiewerken in 1977 werden aangevangen, bestond het pand uit een voor- en een achterbouw met een uitgang in de Turrepoortsteeg. In de zeer oude achterbouw, die inmiddels verdween, werden tijdens delfwerken twee zeer oude boven elkaar liggende vloeren aangetroffen en ook oude gebruiksvoorwerpen bovengehaald. De achtergevel die eindigt in punt werd verbouwd en uitgevoerd in klinker.

De renovatie en restauratie, die binnenin het huis werden doorgevoerd door architect W. Govaerts, zijn eveneens bijzonder geslaagd. Het interieur van deze woning is mooi en getuigt van een goed architecturaal concept. Zoveel mogelijk oudere en waardevolle elementen in het gebouw werden bewaard terwijl er ook, waar nodig, hedendaagse werden toegevoegd. Men mag zeggen dat oud en modern hier op smaakvolle en verantwoorde wijze zijn samengebracht. Merken we tenslotte nog op dat het pand ook oude kelders bezit die fraai en sfeervol werden ingericht.

De huizenrij in de Hoogstraat, gaande van de hoek met de Oude Houtlei tot aan de ingang van de Turrepoortsteeg, eindigt bij het nr. 7, thans een gesloten huis maar waar tot in 1991 een bakkerij, in de goede oude trant, gevestigd was. Men vond er uitstekende waar die getuigde van een gedegen vakmanschap. We gingen bij bakker De Wilde met genoeg ons "dagelijks brood", smakelijke mastellen, fijne boterkoeken, goed gentse "pottijnk", zondags rozijnenbrood of verse "crème-koeken" halen. Ik snoof er graag de aantrekkelijke geur van het warme gebak op. Op de toonbank met het marmeren blad stonden de bokalen met spekken als aanlokkelijk goed voor de kleine gasten die er, vooraleer de schoolpoorten in de omtrek binnen te stappen, hun keuze kwamen doen. Maar laten we van de geneugten van de smaak en de mond, die misschien wat al te Freudiaans klinken, afstappen en terugkeren naar de geschiedenis.

We zetten een hele stap terug in de tijd. Eeuwen geleden bevond zich op de plaats, waar we thans staan, eerst "HET MEULEKEN", daarna "DE RAKE": "Een backerie staende buten der Torrepoorten, nu den houc vander Coeyer steghen, neffens Gillis Steynaerts huus an deen zijde ende neffens der bruwerien die men heet DE RAKE" (Act. en Contr. Keure, 1439-1440).

Dit huis, Hoogstraat 7, aan de hoek met de Turrepoortsteeg, heeft een bepleisterde en beschilderde gevel, telt drie en een halve bouwlagen, drie traveeën onder een afgewolfd zadeldak met pannen. Het bezit een zijgevel in baksteen en een ingang langs de kant van de Turrepoortsteeg. De achtergevel, in baksteen, destijds misschien bepleisterd geweest, eindigt in punt. Het pand zou dagtekenen van het einde van de 18de eeuw.

Op de foto, bij Fig. 1 hiervoor, kan men het huis aan de ingang van het toenmalig Pensstraatje (nu Turrepoortsteeg) zien, zoals het er rond 1900 voor-

kwam toen de bakkerij Christiaens daar gevestigd was. In 1930 is de bakkerij De Wilde in de plaats gekomen. Op de foto bij Fig. 6 ziet men de bakkerij met uitstalraam, einde van de jaren '60 begin '70. Ter hoogte van het gelijkvloers had de gevel toen reeds een harde ingreep ondergaan waarbij aan weerszijden van de etalage gekleurde faienceplaten waren aangebracht. Qua architectuur is de gevel sindsdien eigenlijk niet meer gewijzigd. Wel werden er enkele jaren geleden herstellingswerken aan uitgevoerd en werd hij volledig herschilderd. Op de foto bij Fig. 7 ziet men rechts ook een gedeelte van de gevel van dit huis, anno 1993. Tot in 1991 bleef de zoon G. De Wilde er het bakkersbedrijf uitoefenen. Ook nog de moeite om te vermelden is dat uit een officieel bescheid, dat de heer De Wilde me liet inzien, blijkt dat in dit pand reeds sinds midden van de vorige eeuw bakkerijen gevestigd waren geweest.

Ik wil hier ook nog graag vermelden dat de heer G. De Wilde, thans op rust maar die nog steeds het huis in kwestie bewoont, een van die mensen is die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van hun stad en vooral ook in die van de Hoogstraat en haar omgeving. Ik dank hem trouwens voor sommige inlichtingen die hij mij in verband met deze laatste verschaftte.

We staan nu meteen aan de ingang van de pittoreske "TURREPOORT-STEEG" die thans doodloopt en geen uitweg meer heeft, wat eertijds, toen het smal steegje met enkele kleine straatjes in verbinding stond, wel het geval was. Hierbij een foto van de TURREPOORTSTEEG, dagtekenend van 1989 (Fig. 8). Op de foto bij Fig. 6 zien we het straatje einde van de jaren '60 begin van de jaren '70.

In de Turrepoortsteeg, waar enkele kleine huisjes staan, komt de achterbouw uit van sommige woningen, die gelegen zijn aan de Oude Houtlei en aan de Hoogstraat en zodoende in het steegje een uitgang hebben. Aan de Westkant van het straatje palen ook de oude stallingen en de grote tuin van de herenwoning, gelegen aan het huidig nr. 11 in de Hoogstraat. Ongeveer halverwege de Turrepoortsteeg is er een poortvormige overbrugging, die zou dagtekenen van 1764 en waarop, tot vóór de renovatie- en restauratiewerken, die ook daar werden doorgevoerd, een mooi O.L.Vr.-beeldje prijkte dat bij sommige gelegenheden verlicht werd.

Het steegje heeft een heel lange en vrij kleurrijke geschiedenis achter de rug die gedurende eeuwen verstrengeld was met deze van andere kleine straatjes of stukken van steegjes waarmede het in verbinding stond. Het droeg in de loop van de tijden verschillende namen, die een bloemlezing op zichzelf vormen waarbij de volkstaal soms wel voor een uitschietertje zorgde. In Gent moet dat ook niet verwonderen.

Zoals we hier reeds eerder schreven, hebben we het in vroegere bijdragen in "Ghendtsche Tydinghen" ook al over de Turrepoortsteeg gehad maar dat mag ons niet beletten toch nog even een aantal zaken in verband met dat "paradijselijk oord" in herinnering te brengen.

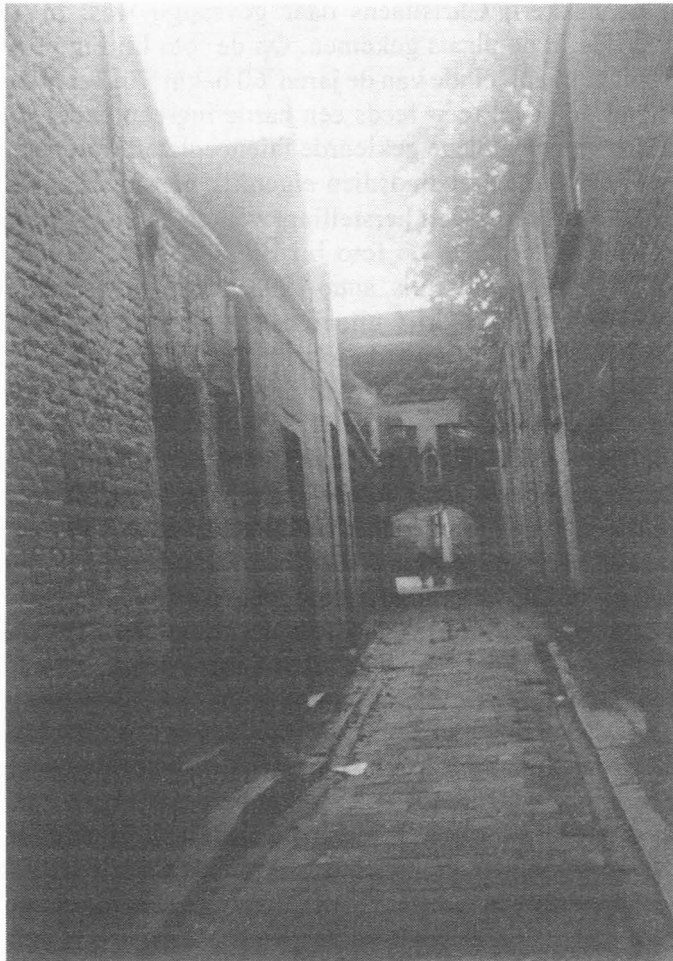

Fig. 8. Turrepoortsteeg (voorheen Penstraatje). Eigen foto, 1989.

Volgens Fr. De Potter heette men het steegje aanvankelijk "COYERS STEGHE BUTEN TORRE" (Stadsrekening over 1339-1340) maar aangezien de schrijfwijze niet vaststond, hoeft het niet te verwonderen dat men ook "sKoyers steghe" (Act. en Contr. Keure, 1362-1363) schreef; ook "Coyhersteghe" (Weezenboek 1363-1364); of "Coyghersteghe" (Weezenboek 1370-1371); "Koysteghe" (Act. en Contr. Keure 1414-1415); "Koyerssteghe" (1362); ook nog "Coeyerssteghe" (1428-1429). Zo kwam men zelfs tot "Coeystrate" (Weezenboek 1456-1457).

Interessant in verband met de benaming van het steegje is de vermelding die we aantreffen in "Gent's Vroegste Geschiedenis in de Spiegel van zijn Plaatsnamen" van Dr. Maurits Gysseling: "COIERSTEGE" (nu Turrepoortsteeg): "buten Turre besiden ende bachten ser Jans Coiers ter Vesten waert in de Nieuwe steghe", 1304; "in sCoyerssteghe" 1340; "ter Coijer steghen"

1358; "sKoiyers steghe" 1362."

Men verbrodde de naam nog verder, schrijft De Potter, en zo spreekt men in het register van de Schepenen van de Keure van 1445-1446 over een huis "up dhende van der CONINCSTRATE neffens den muere van den godshuuse van Galyleen". Dezelfde benaming treft men aan in de registers van de Schepenen van de Keure over 1517-1518 en over 1576-1577. In een oorkonde van 1524 treft men, steeds volgens De Potter, "KOESTEGE" aan en een andere van 1754 spelt: "KOESTRAETE"; het Cijnsboek van het Rijke Gasthuis, vernieuwd ten jare 1525, vermeldt: "COERSTEGHE".

Maar dat was niet alles. In het register der Schepenen van de Keure over 1502-1503 gaat men nog een stapje verder en is er sprake van de "Coysteghe, gheseyt de MIRAKELSTRATE".

Vermits het hoekhuis van het straatje "de Rake" heette, sprak men ook van het "RAKESTRAETKIN, duer de Turrepoorte achter de Hooghstrate" (Weezenboek 1530-1531). In de jaren 1555, 1574 en 1586 maakte een schrijver van de Schepenen daarvan "Rakelstraetkin, achter tclooster van Galileen". De verwarring rond de naam van het steegje en rond de schrijfwijze ervan was zeer groot. Deze verschilde ook soms al naar gelang de instantie die er melding van maakte.

Volgens De Potter vindt men in het register van de Schepenen van de Keure over 1547-1548 nog een andere benaming voor het steegje: "de Coesteghe gheenaemt de CRUEPELSTEGHE" en in de Act. en Contr. Gedeele, 1600-1601: "CRUEPELSTEEKEN" ofte MIRAKELSTRAETKEN. En vier jaar later was het "CROMMESTEGHE".

Bijzonder proper was het daar niet en vermits de weg uitliep in de Vuilsteege, die uitgaf op de Houtlei, kreeg het steedske soms dezelfde naam: "buuten Turrepoorten, jn de VUULSTEGHE, achter de RAKE" (Act. en Contr. Keure, 1468-1469); "de Coesteghe, die men eedt de VUULSTEGHE buuten der Turrepoorte" (Act. en Contr. Keure, 1511-1512).

Het straatje stond, zoals we hiervoor zegden, in verbinding met de Vuilsteege aan de Houtlei maar had, achter het klooster van Galilea, ook een arm naar de Holstraat. Ieder eindje steeg had daar, zo schrijft Fr. De Potter, zijn eigen naam, die zeker niet uitmuntte door kieskeurigheid en soms vrij plat klonk: "DEN ZEERDTSAC, in de "Vuylsteghe, up den houc van den CONTENTAST"; "buten Torre poorte, bachten de bruwerije gheheeten de Rake, in een straetkin gheheeten den Seertsac" (Act. en Contr. Keure, 1425-1426); "up den houc van den CONTENTAST, daar men eedt de ZEERDSTRATE" (Act. en Contr. Keure, 1484-1485). Maar in 1435-1436 had men op het Schepenhuis reeds geschreven: "de GHERSTRATE, in de Vulsteghe"...

Men kan zich zonder al te veel moeite indenken hoe het er in die straatjes aan toeging, wat voor een soort mensen er huisden en wat voor bestaan ze er leidden. Ze voelden er zich heer en meester en noemden de buurt "DE XVII

CONINCRIJCKEN" die in werkelijkheid bestond uit dertig woningen. In de "Legghere der goederen van Galilee" van 1579 wordt over diegenen die er woonden gezegd: "...emmers den meesten deel van de huerers, bij der aelmoesene leven ende zeer qualic betaelen, dicwils verhuusen zonder betaelinghe te doene...". Huishuur betalen was hun sterkste punt niet. Na enige tijd trokken ze er vandoor en lieten schulden achter... Die praktijken, die ook wel heden ten dage nog voorkomen, zijn dus blijkbaar zeer oude...; nihil novi sub sole.

Het gedeelte achter het klooster van Galilea droeg in de 16de eeuw de naam van "VLEESCHAUWERSSTRATE": "de VLEESCHOUWERSSTRATE daer men ghenampt heeft de Vuylsteghe buten de Turrepoorte" (Oorkonde 1507); "de Vleeschauwersstrate achter tclooster van Galileen" (Act. en Contr. Gedeele, 1608-1609). In dat straatje zouden de metselaars gedurende een zekere tijd hun neringhuis gehad hebben. Achter het klooster van Galilea liep ook nog de "PALMESTRATE": "de PALMESTRATE achter den muer van den clooster van Galyleen" (Act. en Contr. Keure, 1526-1527).

Het straatje, dat uitmondde in de Hoogstraat en in deze laatste straat nog steeds zijn ingang heeft, kreeg in de 18de eeuw nog een andere naam, die het trouwens tot in de loop van deze eeuw gedragen heeft: "het PENSESTRAETJEN": "Huys, stede ende erfve, eene bakerye synde... op de Hoochstraete binnen deze stadt, aen deen syde houdende den houck van het PENSESTRAETIEN, alias het Mirackelstraetien." (Weezenboek 1737-1738).

De lijst is al zo lang en toch hebben we nog niet alle namen genoemd want er was nog de "WEVERSTEGHE, gheseyt tCRIECKSTRAETKIN" en het "PLUYMSTRAETJEN".

De Potter maakt er voorts melding van dat in 't Mirakelstraatje, reeds lang vóór 1576 het huis stond, genaamd "den Zwartten Hasewint", en dat Hendrik Pieterszone, boekdrukker en boekhandelaar te Antwerpen, in 1549 aan Jan van den Steene twee huizen verkocht in de "PALYNCSTRAETE, achter tclooster van Galileen...". Want ja, de PALYNCSTRAETE was er ook nog. Dat er omtrent die steegjes, straatjes of delen van straatjes, ook betwistingen rezen, zal wel niemand verwonderen. Sommige van die kleine straatjes werden mettertijd afgesloten. Met het Pensstraatje aan de Hoogstraat was dit ook in 1763 het geval.

Vermelden we hier nog dat de grond, die aan de Westkant van het Pensstraatje paalde, in vroegere eeuwen deze was van de tuin van het klooster van Galilea, dat verder gelegen was en zich uitstreckte tot aan de Holstraat. Maar daarover hebben we het straks.

Om dubbel gebruik en verwarring te voorkomen met de Pensmarkt, werd de naam van het Pensstraatje aan de Hoogstraat - ook wel eens Penssteeg ge-

noemd en in het Frans "impasse aux Tripes" geheten - door Schepen Vermeulen gewijzigd in "TURREPOORTSTEEG". Op die manier werd en wordt ook nu nog herinnerd aan de machtige Turrepoort of Torrepoort, die vele eeuwen geleden in de nabijheid verrees.

Tot zover over de geschiedenis van de Turrepoortsteeg, het straatje dat in de loop van de eeuwen zoveel verschillende namen droeg; en over deze van de andere kleine straatjes, die er verborgen omheen lagen. Vandaag is de Turrepoortsteeg een insprong in de Hoogstraat; een kalme, rustige plek waar de tijd als het ware is blijven stilstaan en zelf terugdenkt aan wat voorbij is, een stukje Gent uit een vergrijsd maar beeldrijk verleden.

G. BROGET
(t vervolgt)

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 28

Op 6 september 1897 stelde Ernest Lacquet in de rubriek "Opschriften - Stadhuis van Gent - XVIe eeuw (1574)" in het Frans een fiche op over

De Stichting Bernard Rubeyts

In 1574 deed Bernard Rubeyts, een koopman uit Piémont, talrijke schenkingen aan de Stad Gent om aalmoezen te doen uitdelen in de Kapel van de Schepenen.

Het volgend jaar deden de schepenen op de linkermuur van deze zaal, die heden de trouwzaal is, een gedenksteen plaatsen in zwarte marmer. De beeldhouwer Jan Schoorman werd belast met het snijden, het plaatsen en het versieren van dit gedenkteken. (1)

Onder het blazoen van de filantroop lezen wij het devies: VOETJE VOOR VOETJE GAAN WIJ VOORBIJ, gevolgd door de onderstaande tekst:

Sr Bernardin Rubeyts Coopman van Piedmond heeft gefondeert binnen dese stede de naervolghende aelmoessen.

Eerst te ghevene alle jare up Ste Martins avont an XXV schamel huusghезinnen, inboren poorters des. voors. stede, elck een bedde met twee slapelaken ende een shargie, tsamen weerdich XXIII schellingen IIII grooten. Item an hondert andere ghelijcke scamel personen elck een chaerge weerdich III schellingen groote, item an hondert schamel personen, mans, vrouwen

ende kinderen elck een paer schoens weerdich deen duer dandere XX groote tpaer. Item hondert paer ondercaussens elck paer weerdich deen duer dandere XVI groote.

Item heeft gheordonneert te distribuieren in dese capelle eeuwelich up elcken vrindach XXXI provenen elck van een tarwen broot, weerdich twee stuvers ende eenen stuver daer inne an XXXI aarme miserable persoonen, excederende de vyftich jaren de welcke zullen moeten hooren de messe van voor tevangeliem totten hende, up peine van de provene van defaillant ghegheven te werden inde aarme camere.

Alle de zelve aelmoessen en te distribuieren by de twee eerste scepenen van de keure, huerl. eerste secretaris ende de twee eerste gouverneurs inde aerm camere by ghemeeenen accorde behoudens dat de donateur ende Laverins de Mare elc huerl. leefdaghe zullen vermoghen te ghevene vier van elcke aelmoessene al volghende de briefven danof ghepassert bij Scepenen van beede bancken, XVten junij XVe LXXIII, gheregistreert folio...

JACOB VAN ARTEVELDE

"Het schrijven van zijn levensverhaal is als het pogen de hand te leggen op een fantoom...". Zo ongeveer startte Hans Van Werveke in 1963 de biografie van Jacob Van Artevelde. Het is niet de bedoeling deze biografie zomaar klakkeloos over te nemen, laat staan een poging te wagen ze te verbeteren. Een figuur zoals Jacob Van Artevelde mag echter in een heemkundig tijdschrift zoals "Ghendtsche Tydinghen" beslist niet onbesproken blijven. Daarom dit artikel. Het richt zich in het bijzonder tot jongere lezers wiens interesse voor de vaderlandse geschiedenis wel eens mag aangewakkerd worden in een tijd dat geschiedenis op de schoolbanken meer en meer ver-

waarloosd wordt. Wellicht zijn er ook vele anderen die niet meer precies weten waarom men Gent met trots de Arteveldestad noemt. Van Artevelde was niet alleen een Gents figuur. Hij was de eerste streekfiguur die de lading van de latere Belgische wapenspreuk "Eendracht maakt Macht" heeft proberen gestalte te geven. Hij heeft als het ware de pap in de mond van de latere Bourgondische vorsten gegeven die onze streken hebben proberen verenigen als tegengewicht voor Frankrijk, Engeland en het Heilig Roomse Rijk der Duitse Natie. In dat opzicht betekent hij méér dan alleen maar een plaatselijk of nationaal figuur. Hij is een mijlpaal in de Vlaamse, Brabantse, Waalse, Nederlandse, Franse én Engelse geschiedenis. De betekenis van zijn leven is grensoverschrijdend, in hedendaagse termen eigenlijk Europees! Het geboortjaar van Jacob is slechts bij benadering te bepalen aan de hand van de geboortejaren van zijn kinderen. Van Werveke gist dat hij het levenslicht zag tussen 1290 en 1295. Voor hij op het politiek toneel tevoorschijn trad is zijn leven in duisternis gehuld. Het oudste geschreven spoor omtrent zijn leven dateert uit de stadsrekeningen van 1326-1327, het jaar dat hij schepen was. Het is niet bepaald onder sympathieke omstandigheden dat hij daarin ter sprake komt. De Gentse wevers, die sedert 1320 van het bestuur van de Stad waren uitgesloten, hadden gesympathiseerd met de opstandelingen van Zannekin tijdens de Opstand van de vrije boeren in Kust-Vlaanderen (1323-1328) en waren daarom door de magistraat van Gent, die aan de Vlaamse graaf Lodewijk van Nevers trouw was gebleven, financieel gestraft. Vanaf 11 maart 1326 moesten zij wekelijks een belasting aan de Stad betalen. Eén van de ontvangers van die gehate belasting was niemand minder dan Jacob Van Artevelde. Hij moet vrijwel zeker een rijk man geweest zijn want van een ambachtelijk beroep dat hij zou hebben uitgeoefend is in geen enkel archivalisch document iets terug te vinden. Het meest waarschijnlijke is dat hij een soort makelaar in goederen is geweest. Met die wetenschap in veronderstelling hoeft het dan ook niet te verwonderen dat hij het als diplomaat nogal goed kon uitleggen. In de praktijk zien we inderdaad dat hij regelmatig, in naam van de Stad, als tussenhandelaar geschenken mocht leveren aan bepaalde personen zoals bijvoorbeeld ter gelegenheid van het huwelijk van iemand uit het voornamelijk Gentse geslacht Van Vaernewyck: "...item Ja. Van Artevelde van ene vergulde coppe, eene zelve trepiere, ende ene scale der up, met eene scedele... Van Vaernewyck doe hi huwede (stadsrekeningen 1335-36 f° 10) (1). De functie van makelaar werd in die tijd omschreven als "zaemcoper", te interpreteren als een persoon die voor een potentiële koper een potentiële verkoper zoekt, of andersom, teneinde "samen" met de koper of verkoper in kwestie een koop tot stand te brengen. De meest aangewezen personen die voor het verwezenlijken van een "samenkoop" in aanmerking kwamen waren vanzelfsprekend de hosteliers, die zeer goed de handelaars van hun eigen stad kenden. Zij fungeerden als het ware

als primitieve "gouden telefoongids" om zo vlug mogelijk aan hun vreemde, pas aangekomen gasten-handelaars, de gepaste adressen van mogelijke kopers of verkopers door te geven in ruil voor een percentje. Dat Van Werveke er zich over verbaast dat Jacob Van Artevelde niet in de lijst van hosteliërs voorkomt en daarom volgens hem geen makelaar kan geweest zijn verwondert mij enigszins. Niet àlle hosteliërs hoeven immers makelaar te zijn geweest en niet àlle makelaars hoeven het beroep van hosteliër te hebben uitgeoefend. Bovendien zijn de inschrijvingsboeken van de nieuwe zaemcopers uit die tijd niet bewaard gebleven. Blijkbaar durfde zelfs iedereen wel eens makelaartje spelen gezien een voorgebod uit 1350 dat de zaemcoperie aan wevers verbood: "... dat negheen wever andre neringhe en doe dan weven, ende dat hij hem niet en onderwinde van makelaerdien no met zaemcoporien..." (2).

En dan plots opende het politieke gordijn zich voor Jacob om zich voor zijn vaderland Vlaanderen verdienstelijk te maken. Hij ontpopte zich tot een uiterst bekwaam en moedig onder-"handelaar" die zelfs de Fransen respekt afdwong. Nooit tevoren in de geschiedenis kwam een gewone burger zo hoog in aanzien, alhoewel de adel hem om dat aanzien natuurlijk benijdde. Dié edelen die er echter wel bij vaarden duldden hem en profiteerden mee van zijn beleid. Iedereen zou hem weldra "de Wijze Man van Gent" gaan noemen.

De aanleiding tot de daden van Van Artevelde was eigenlijk het jaar 1328 toen het zaad geplant werd om twee van elkaar verschillende partijen grondig misnoegd te maken. Vooreerst was er de partij van de koning van Engeland Edward III. Op 1 februari 1328 stierf namelijk in Frankrijk de rechte mannelijke lijn van de Capetingen uit met de dood van Karel IV de Schone. Filips VI van Valois volgde hem op als koning van Frankrijk alhoewel Edward III, als oudste zoon van Isabella van Frankrijk, ook de Franse troon had kunnen erven. De tweede partij was de Vlaamse "burger- en volkspartij". Op 23 augustus 1328 had Filips VI, samen met Lodewijk van Nevers, de Vlaamse boereninfanterie verpletterd die zich op de Kasselberg had verschanst. De hierop volgende repressie was hard. De goederen van alle opstandige boeren werden verbeurd verklaard. De haat tegen Frankrijk nestelde zich diep. De Opstand van de vrije boeren in Kust-Vlaanderen was onderdrukt.

Filips VI van Valois deed in 1336 het zaad der misnoegdheid, dat al lang te weken lag, ontkiemen voor de eerste partij, de koning van Engeland. Filips zocht toen namelijk toenadering tot de Schotten, die met de Engelsen in oorlog waren. Edward III vatte dit op als een vijandige daad. Bovendien plunderden de Fransen af en toe de Engelse zuidkust en verklaarde Filips VI Edward III vervallen van zijn Franse lenen. Edward's antwoord was keihard. Hij wou de Fransgezinde Lodewijk van Nevers treffen door de Engelse wol-

uitvoer naar Vlaanderen te verbieden (12 augustus 1336) en daarmee een opstand uitlokken bij de reeds sterk anti-Fransgezinde "burger- en volkspartij" in Vlaanderen. Tweedracht maakt immer onmacht: "... en omme dies wille dat de grave Lodewyk van Vlaenderen hilt de partie van de coninc Philips van Valoys, daer omme en wilden de Ingelsche in Vlaenderen sende noch vercope eenighe wolle, mits welke de wevers (die in 1328 aan de zijde van de verslagen boeren stonden) en de volders van Vlaenderen ghingen om Gode van armoedde..." (3). De gevolgen waren een ware ramp. De eerste misnoegde partij had met opzet het zaad der onvrede in de tweede misnoegde partij doen ontkiemen. Vlaanderen zat in de tang. Aan de ene kant was het juridisch gezien gehoorzaamheid verschuldigd aan de Franse koning en aan de andere kant moest het de vriend van Engeland zien te blijven om nog te kunnen overleven. In de stadsrekeningen staat het bewijs: massale steunverlening aan alle volders en alle kleine neringen om "bouf" (van behoefte) te kunnen betalen zoals men het zo sappig in het Middelnederlands zei. Noteer dat alleen de wollewevers geen steun kregen, want zij waren sedert 1320 gedegradeerd tot tweederangsburgers. Voor de gelegenheid zien we in die stadsrekeningen een interessant overzicht van de ligging van de 19 Gentse volderswijken evenals de 5 lakenambachten en de 59 kleine neringen van dat ogenblik (de haastige lezer kan dit gerust overslaan en later met wat meer aandacht bekijken):

a) Volders:

1. wike van der ouderborgh (Patershol)
2. wike van buterscaepbrugghen (Sluizeken en Sleepstraat)
3. wike van den houcke over de maerct (tussen Vrijdagmarkt en Ottogracht)
4. wike van over de gracht (over de Ottogracht tot aan de Leie)
5. wike an den houtbriel (de Waterwijk of Nieuwpoortwijk)
6. wike in den quaetdam (Kwaadham)
7. wike ter crommen S (over de Nieuwbrug)
8. wike up den reep (Reep)
9. wike up den dam (Brabantdam en Lange Violettestraat)
10. wike in den hudevettershouc (Grote Huidevettershoek)
11. wike van de nedernieuwstraten (laagste deel van Sint-Pietersnieuwstraat)
12. wike van de overnieuwstraten (verste en hoogste deel van Sint-Pietersnieuwstraat)
13. wike van de overnedercoutren (links en rechts van de huidige Sint-Kwintenberg)
14. wike van de nedernedercoutren (links van de huidige Nederkouter)
15. wike bachten freremineren (linkeroever van de Leie van aan de Ketelvaart tot aan de stadswal)

16. wike van butercupen (rechteroever van de Leie van aan de Houtlei tot aan de Bijloke)
17. wike van onderberghen (Overleie tussen Houtlei en Leie)
18. wike in de veltstrate (Veldstraat)
19. wike van tusschen brucghen (Korenlei en Graslei)

b) Lakenambachten:

1. sterres (volgens Indogermaanse wortel ster- = "vast"; waarschijnlijk stijvers of sterkers van gevold laken)
2. huutslaghers (waarschijnlijk diegenen die het gesteven sterkpap-natte laken moesten uitslaan. Door slaan werden de grofste kreukels verwijderd)
3. strikers (strijkers van gevold laken)
4. ghereeders (waarschijnlijk diegenen die het gevolve laken opvouwden en klaarmaakten voor verhandeling)
5. vouders (waarschijnlijk sjouwers die het laken op de rug verplaatsten en op wagens laadden; van het Franse voûter, zich de rug krommen)

c) Kleine neringen:

1. bruwers (brouwers)
2. kersemakers (kaarsenmakers)
3. grauwerkers (een soort bontwerkers)
4. ouden cledercoopers (opkopers tweedehandskledij)
5. blawers (blauwververs)
6. hudeveters (een soort leerlooiers)
7. cupers (kuipers)
8. smede (smeden)
9. scipliede (schippers)
10. backers (bakkers)
11. mercheriers (meerseniërs of marskramers van de Vrijdagmarkt en de Korenmarkt, naar het Franse mercerie, mercier, uit het Latijnse merx voor koopwaar. Bijnaam: handelaars van alles, makers van niets)
12. machelins (denk aan machelinstrate (4), vandaag Mageleinstraat; vergelijk met het Franse mâchures du drap ou de velours: door plaatselijke persing van wafelfiguren bekwam men op laken en fluweel effecten; de persing gebeurde waarschijnlijk met een relatief klein persijzer waarin de figuren waren uitgewerkt zodat korte opeenvolgende bewegingen noodzakelijk waren om een volledig laken te bewerken; de â in mâchures duidt op een weggelaten "s" zodat we hypothetisch van maschures (gekneusde plekken) in het Frans of maschen (wafelvormige maasplekken) in het Nederlands kunnen spreken. Plek en maas, twee woorden die allebei in het Latijn macula betekenen, heetten allebei in het Middelnederlands trouwens "masche, maschel of mascher" (5). Een hypothetisch woord "maasplek" is dan

ook niet ver gezocht. Analooq met de Gentse woorden "moezelen" (aardappelen kneuzen) en "mijzelen" (groenten, brood of vruchten kneuzen) kunnen we het werkwoord "maschelen" veronderstellen voor het met de hand "wafelen" van laken of fluweel. De mogelijkheid bestaat dat het wafelen van gesterkpapt laken een versterking van minderwaardige kwaliteit inhield te oordelen naar de stof "maghaaijen", in het Nederduits "macheier", een minderwaardige soort wollen stof (6). Overigens gaat het Duitse woord "machen" terug op het Griekse "massein" voor kneden, strijken, persen en afbeelden (7). Een ma(s)chelin(ck) of een ma(s)chur(e)lin(ck) is bijgevolg een kneuzer of pletter van gewafelde effecten op fluweel en laken; verbeterde vormen van Mageleinstraat zijn maeseleynstrate en uit metathese van mâchurlin of mascher volgt mergeleyn, margeleyn. Sla ter controle gewoon het telefoonboek van Gent eens open en bekijk de familienamen Majelijne, Magelinck, Mechelynck. Denk ook aan het museum Merghelynck te Ieper dat genoemd is naar een vermogende familie van lakenhandelaren. Vergelijk verder met de familienamen Mangeleer en Mangelinck: een mangel is een toestel met tegen elkaar draaiende cilinders om stoffen daartussen glad te maken of uit te persen. Vergelijk met het gelijkaardig perstoestel kalender. De Kalandeburg en de Mageleinstraat die in elkaars nabijheid liggen hebben ongetwijfeld met het persen en kneuzen van textiel te maken.

13. porpointmakers (van het Franse pourpoint = wambuis)
14. verwers (ververs)
15. cnapen van de wynmeters en seggers (wijnmeters en wijnzeggers werden als knapen van taverniers beschouwd, zoiets als kelderknappen en straatleurders)
16. casestickers (kaasstekers: met een holle steker nam de kaashandelaar monsters uit het diepste van de kaas om hem te proeven)
17. scepemackers (scheepsbouwers)
18. viltmakers
19. zaemcopers (makelaars zoals mogelijk Jacob Van Artevelde)
20. ticheldeckers (tegeldekkers)
21. lamerinwerkers (lammerbontwerkers)
22. visschers
23. vleschouwers (beenhouwers)
24. sceppers (kleermakers)
25. curdewaniers (leerbewerkers: naar leer van Cordoba)
26. coyenrescoemakers (schoenmakers van rundsleer)
27. wapenmakers
28. vleschouwers ten brabantbruggen (beenhouwers aan het huidige Laurentplein)
29. lakenverwers (lakenververs)
30. temmerliede (timmerlieden)

31. metse (metsers)
32. fruteniers (fruitverkopers)
33. houden scoemakers (oplappers van oude schoenen)
34. muelneren (molenaars)
35. witledertauwers (een soort leerlooiers)
36. waghmakers
37. wulslagers (van wol slaan: wol met hoedenmakersboog tot vilt verwerken)
38. tikwevers (tijkwevers: tijk is een grove, damastachtige, stofdichte stof voor bijvoorbeeld beddezakken)
39. erdinrepmakers (aarden pottenmakers)
40. oudergrauwerkers (waarschijnlijk de oorspronkelijke vetleveranciers van de leerlooiers of huidevetters. Grauw is namelijk kaan dat overblijft na het uitbraden van dierlijk vet)
41. linnewerkers (bewerkers van lijnwaad of vlas)
42. scrinemakers (schrijnwerkers)
43. stroedeckers (strodekkers)
44. zwartenledertauwers (een soort leerlooiers)
45. plaesteneren (pleisteraars)
46. baerdmakers (kappers)
47. tapytwevers
48. zagheren (houtzagers)
49. linemakers (lijndraaiers of touwslagers)
50. drayeren (houtdraaiers)
51. riemakers (riemmakers)
52. blawerie cnapen (de sjouwers van de blauwververs)
53. crudeneren (kruideniers)
54. houtbrekers (houtklievers)
55. goudsmede (goudsmeden)
56. wyncroeders (de sjouwers van wijnvaten)
57. lakenblekers
58. lochtin lieden (hoveniers of moestuinbewerkers)
59. tennepot makers (tinnenpotmakers)

Deze gigantische lijst van behoeftige ambachtslieden, die nog niet eens melding maakt van de 32 weverswijken, laat er geen twijfel over bestaan dat iemand iets moest proberen om de hongersnood aan de bron aan te pakken. Op 6 juni 1337, tijdens een parlement te Brugge, had de Vlaamse graaf Zeger de Kortrijkzaan in hechtenis laten nemen teneinde elke anglofiele beweging in Vlaanderen in de kiem te smoren. Zeger was er namelijk open voor uitgekomen dat hij toenadering tot Engeland voorstond. Uit de stadsrekeningen blijkt met welke wanhopige hardnekkigheid Gentse delegaties, bestaande uit schepenen en klerken, vrijwel wekelijks de graaf en zelfs de

koning van Frankrijk gingen smeken om de vrijlating van hun "oppermaerscale". Allemaal tevergeefs. Een paar maand later zond Engeland een konvooi schepen, beladen met 10.000 balen wol, naar Dordrecht, want uiteindelijk was het natuurlijk niet de bedoeling dat Engeland met zijn wol zou blijven zitten. Dordrecht werd voor de Engelsen de nieuw wolstapel om van daaruit met het niet-Fransgezinde Europa handel te kunnen drijven. De Engelsen vreesden echter dat het wolkonvooi door Vlaamse grafelijke troepen zou worden geroofd en besloten daarom het grafelijk garnizoen te Cadzand aan te vallen. Zij landden er op 9 november 1337 en wonnen zonder moeite dank zij hun beruchte boogschutters. Vanuit Cadzand controleerden de Engelsen nu de wolblokkade zonder moeite. In de loop van december 1337 probeerde de Gentenaars tevergeefs andere bondgenoten te vinden die net zoals Zeger de Kortrijkzaan voorstander waren van een toenadering tot Engeland. Teneinde raad besloten zij dan maar een grote volksvergadering te houden op het grote plein nabij de abdij van de Bijloke. Dat leert ons tenminste de kroniekschrijver Froissart (8). De meeting greep plaats op 28 december 1337. Daar beraadde men openbaar wat er aan de Gentenaars te doen stond om terug "vrijheid en nering" in Vlaanderen te brengen. Artevelde zou er voor gepleit hebben om Vlaanderen opnieuw van de macht te verzekeren opdat zij haar arbeid en rechten zelf tegen de willekeur van andere machthebbers zou kunnen beschermen. De te voeren politiek die hij aanraade was Vlaanderens neutraliteit uitroepen en die hardhandig doen respekteren. Hij zou hebben voorgesteld aan alle rijke poorters van de stad om aan de Stad grote sommen geld te lenen, waarmee dan te Dordrecht grote hoeveelheden wol zouden kunnen worden opgekocht. De stadsrekeningen tonen dat deze politiek reeds op 11 februari 1338 inderdaad in de praktijk is toegepast: "...item scep(ene) Jacob Masch en met hem Willem de Jonckere en Jan van Steenbeke, die voeren te Dordrecht ward, swondages naer st. Amandsdagh, omme daer wulle te ghecrigene ter stede bouf..." (9). Van Artevelde zou gezegd hebben er absoluut geen moeite mee te hebben trouw te blijven aan de Franse koning en de Vlaamse graaf. Maar... er waren nu ineens twee koningen van Frankrijk en om tussen die twee ruziemakers niet te moeten kiezen was neutraliteit dus aangewezen. En van zodra de Vlaamse graaf zijn Fransgezinde kaart zou keren en weer zoals bepaalde voorgangers zou kiezen voor de Vlaamse autonomie dan was hij welkom. Alleen op die manier kon ieder Gents of Vlaams initiatief in de legaliteit blijven, niet alleen wereldlijk maar ook geestelijk, want de invloed van de paus, op het zieleheil van het diep-christelijke Vlaanderen, die het land wegens ontrouw aan de koning van Frankrijk in de kerkelijke ban kon slaan, legde een zeer groot gewicht in de schaal van het dagelijkse leven. Het is dan ook niet abnormaal dat Van Artevelde op het Bijlokeplein de instemming met zijn plan van de meerderheid van de bevolking meekreeg. Eindelijk was er een

oplossing in zicht waarbij men juridisch sterk in zijn schoenen zou staan. Men kon zijn gedachten opnieuw ordenen. Op 3 januari 1338 stelde de magistraat vijf hoofdmannen aan: Jacob van Artevelde, Willem van Vaerne-wijc (lakenhandelaar), Gelnoot van Leus (lakenhandelaar), Willem van Huse (waarschijnlijk een welgestelde wever) en Pieter van den Hovene (onbekend beroep). Ik citeer de stadsrekeningen: "... Jacoppe van Artevelde van sinen costen van saterdaghes naer nieuwe dagh dat hi hoofman in de stede van Ghent ghemaect was tot alf-oost..." (10). Vanaf nu steunde het nieuwe regime van de Stad bovendien opnieuw op de vier groepen in de Gentse bevolking: poorters (rijke burgers en edellieden), kleine neringen, volders en wevers! Te Gent was er dus opnieuw eendracht. Nu moest er nog werk gemaakt worden van de eenmaking van de bondgenoten van Engeland uit onze omgeving. Reeds op 9 januari startten de onderhandelingen met de hertog van Brabant, de graaf van Henegouwen en de hertog van Gelre. Het resultaat bleef niet uit. Een onderlinge overeenkomst werd al vlug bereikt en in maart arriveerden te Gent de eerste balen wol uit Dordrecht. Het einde van de crisis was in zicht. Men kon weer aan de slag. De koning van Frankrijk was met deze autonome ontwikkelingen uiteraard niet in zijn nopjes en besloot Gent haar ontrouw betaald te zetten. Zich baserend op het verdrag van Athis-sur-Orge (1305) beval hij de graaf van Vlaanderen Gent te verplichten haar wallen af te breken terwijl hij, opnieuw om tweedracht te zaaien, Brugge toestond haar wallen te versterken. Dit bevel viel op 10 maart. Kort daarop liet Lodewijk van Nevers de nobele grijsaard, Zeger de Kortrijkzaan, onthoofden te Rupelmonde op 23 maart 1338.

Een kreet van afschuw en wraak klonk bij het vernemen van het nieuws van de dood van "le plus preux (moedigste) chevalier de Flandre", zoals Frois-sart schreef. Jacob Van Artevelde zou de roep om wraak beantwoorden. Hij bleef echter wijs en leep en wachtte eerst een aanval af van een aantal Leliaerts die vanuit het kasteel van Biervliet, hun schuilplaats, naar Gent waren opgerukt om de Stad uit te dagen (...doe de riders waren voer de poert...). Hij sloeg de aanval af en nam de uitdaging gretig aan omdat een aangevallene zich volgens hem juridisch altijd mocht verdedigen. Het was trouwens niet het officiële Franse leger dat hem aanviel doch slechts een Fransgezind allegaartje. Op 24 maart trok hij met het Gentse leger naar Biervliet en overwon. De volgende stap na dit treffen bestond erin de bevolking van de schuilplaatsen van Fransgezinden aan de kant van Gent te krijgen opdat de Leliaerts vanzelf op de vlucht zouden slaan. Op 22 april was het verzamelen geblazen op de Kouter om het leger te schouwen: "... den trompennen die trompte ten Coutren swonsdages naer Quasimodo doe men daer herescouwinge dede..." "...sdonredages naer Quasimode (23 april 1338) so trocken doe de goede liede van de stede ute, trocken te Assenede ward, en also omme te Biervliet en te Brughe (waar de graaf gedwongen

werd zich aan te sluiten bij de Drie Leden van Vlaanderen, Brugge, Gent en Ieper), omme de goede liede van de lande eens te makenen t'eeren van minen heere van Vlaanderen (heel leep in naam van de graaf), ten payse, te vrieden en te neringhen van den landen (voor vrede, welvaart en werk)...". Ter gelegenheid van deze "vredesmissie" werden een aantal vergoedingen uitbetaald aan de deelnemers waardoor we een mooi beeld krijgen van de samenstelling van deze Gentse troepenbeweging die 16 dagen onderweg was:

- Schepenen: Pieter Zoetaerd
 - Clais van Berleghem
 - Huges van Lembeke
 - Philips van Audenaerde
 - Gillis de Tolnaere
 - Godevert van den Pitte
 - Jan Willade
 - Jan van der Stichelen
 - Jan de Voghet
- Hoodmannen: Jacob Van Artevelde (Sint-Jansparochie)
 - Willem van Vaernewyck (Sint-Niklaasparochie)
 - Gelnoot van Lens (Sint-Jacobsparochie)
 - Willem van Huse (Sint-Michielsparochie)
 - Pieter van den Hovene (Sint-Pietersparochie) (11)
- Deken van de ambachten: Jan Breetbaert (volders)
 - Willem Yoens (kleine neringen)
 - Heinric Goethals (wevers)
- Janne Utenhove, deken van de schutters
- Janne van Enghien, Lievine den Vliecsnider, Janne den Langen, vaandel-dragers
- heelmeesters Arnoul Utenbiesen en Segre
- 10 connestavelen (letterlijk paardestalmeeesters, uit het Latijn comes stabuli, bijgevolg bewakers of leiders van een afdeling ruiters, ook maarschalken genoemd)
- 90 schutters
- 47 targedragers (schilddraggers of schildknapen)
- 8 schutters en hun 8 knechten "die gheset waren ten groten boghen" (een groot schiettoestel)
- 100 witte kaproenen onder leiding van Boidin Wenemaer en Gossin Alyp (letterlijk de "witkapjes")
- de koning van de ribauden of moorkinderen met zijn 24 mannen (een ribaude was een kanon van klein kaliber, gemonteerd op een klein wagentje, en betekent eigenlijk een "aangestokene". De 24 "aanstekers" bedienden de tuigen; vergelijk met het Oudhoogduitse "riban", reiben of wrijven; weet dat men vuur kan "aansteken" door wrijving)

Op 28 april kwam daar nog een versterking bij van:

- 50 schutters
- 25 targedragers of schildknepen

Die versterking had waarschijnlijk te maken met de schermutseling te Biervliet die 1 dag duurde (mids enen dobbelen daghe soudeye dat sy strede te Biervliet) (12).

Zaterdag 9 mei 1338 kwam een deel van West-Vlaanderen aan de beurt. Van 13 juli tot 18 juli begaven de Gentenaars zich naar het Waasland en Deinze en op 19 juli overtuigden zij Aardenburg en het noordelijke deel van West-Vlaanderen. Duur van de laatste missie 16 dagen. Op 1 oktober 1338 volgde dan nog een elfdaagse missie naar Kortrijk, Ieper, Zomergem, het Brugse Vrije, Brugge en de Vier Ambachten. Niet alleen de bondgenoten van Gent maar ook gans Vlaanderen was nu onder Van Artevelde verenigd. Men ziet van hier dat de koning van Frankrijk zowat in zijn broek deed. Stel u eens voor dat die alliantie in een oorlog de zijde van Engeland zou kiezen. Vlaanderen te vriend houden en haar neutraliteit aanvaarden was dan ook de boodschap. Op zondag 27 december 1338 trok Boidin Utemeram, een Gents schepen, naar Parijs tot bij de koning van Frankrijk "metten goeden lieden van den lande" (lees een Vlaamse delegatie) om gratie te verkrijgen voor de nadelige financiële verbintenissen die Vlaanderen moest naleven ten opzichte van Frankrijk. De koning ging daar uit schrik uiteraard op in. Vlaanderen mocht zich nu niet tegen hem keren. Hij had het al moeilijk genoeg met Engeland. Daarom gaf hij kwijtschelding van:

- alle achterstallige belastingen
- alle nadelige financiële gevolgen van vroegere vredesverdragen

Op 18 maart 1339 trok Utemeram nog eens naar Parijs, met een Gentse en Brugse delegatie, om de beschuldigingen en kwaadsprekerijen van de Leliaerts, gericht aan het adres van de Vlamingen, te ontcrachten. De koning ontving hen vriendelijk en aanvaardde wijselijk de verontschuldigungen. Midden september 1339 begon Edward III echter weer ambetant te doen en belegerde Kamerijk. Voor alle veiligheid had Artevelde ondertussen een Vlaamse militie van ongeveer 60.000 man opgetrommeld om de Vlaamse neutraliteit te waarborgen en profiteerde van de wankelende toestand om de destijds in pand gegeven kasselrijen Dowaaï, Rijsel, Béthune evenals de kastelen te Kassel en te Kortrijk aan de koning van Frankrijk te proberen ontfutselen. Zolang de Fransen daar nog vertoefden kon Vlaanderen zich zagezegd niet veilig voelen voor een Franse overrompeling tegen de Vlaamse neutraliteit in. Op 21 oktoberr 1339 ging Artevelde met een delegatie naar Kortrijk "omme weder te gekrighene (terugkrijgen) de palen (oude grenzen) van Vlaenderen en omme de sententie (van Athis-sur-Orge) quite te hebben (ongedaan te maken)". Dit alles vroegen zij wijselijk ter ere van de graaf van Vlaanderen, zagezegd niet in eigen naam (13). Alleen tegen die prijs

wou Van Artevelde trouw blijven aan Filips van Valois. Zulk een stout plan lukte natuurlijk niet en er bleef Jacob dan ook niets anders over dan Edward III te gaan opzoeken. Per slot van rekening had de Engelse koning ondertussen de wolblokkade opgeheven en de wolstapel zelfs naar Brugge verplaatst. Aan wiens kant moest Artevelde nu staan? Aan de kant van Frankrijk die altijd getracht heeft Vlaanderen klein te krijgen of aan de kant van Engeland van wiens wol Vlaanderen moest leven? De tijd was gekomen om een keuze te maken en de neutraliteit op te geven. Aan de zijde van Engeland zou Vlaanderen veel sterker staan temeer omdat keizer Lodewijk van Beieren Edward had laten proclameren tot "keizerlijk stadhouder" (5 september 1338), met de opdracht de leenmannen van Lotharingen te verenigen in één grote coalitie die de westelijke grenzen van het Heilig Roomse Rijk der Duitse Natie moest herstellen. En vergeet het niet: die grens liep dwars door Gent onder de vorm van de loop van de Schelde langs de Reep! Artevelde's brein trad nog maar eens in werking om de wet aan zijn kant te houden. In 1336 hadden Vlaanderen, Brabant, Henegouwen, Holland en Zeeland elkaar wederzijdse militaire bijstand beloofd tegenover hun vijanden. Alleen de koning van Frankrijk (linkeroever van de Schelde) en de keizer van het Heilig Roomse Rijk der Duitse Natie (rechteroever van de Schelde) mochten niet bevochten worden. De oplossing lag dus voor de hand: maak van Edward III de koning van Frankrijk en iedereen kon vechten tegen Filips van Valois! Op 3 december 1339 bekrachtigden de geallieerden nog eens hun onderlinge bijstand en kozen openlijk partij voor de koning van Engeland. Schepen Symoen van Meerlebeke, Maes van Vaernewyck en Jan Utenhove gingen Edward ter verwelkoming naar Sluis tegemoet, de zondag na Sint-Jansdag (2 januari 1340). Op 26 januari 1340 deed Edward III zijn Blijde Intrede te Gent, als koning van Frankrijk, begeleid door de koninklijke familie en de hertogen van Brabant en Gelre. Op de Vrijdagmarkt liet hij zich nog dezelfde dag door de grote steden als nieuwe Franse koning huldigen en bezwoer het handhaven van hun privileges (dit betekent wel dat het platteland in de kou bleef staan). Voor de gelegenheid had de Vrijdagmarkt een schoonmaakbeurt gekregen: "...van d'Friendagh marck scone te makene up den tyt dat de coninc van Inghelant zwoer...". Edward III verbond er zich toe Vlaanderen en Brabant te beschermen tegen iedere agressie van Filips van Valois. Hij verbleef te Gent van 26 januari tot 20 februari 1340. Zo komt het dat hier te Gent, in maart 1340, John of Gaunt of Jan van Gent, de hertog van Lancaster, geboren werd (Deze man zal later een zoon krijgen die nog koning van Engeland wordt onder de naam Henri IV). Het beleg van Doornik stond voor de deur. Doornik overmeesteren was zowat een symbool voor de Vlamingen. Sinds Philips August van Frankrijk was deze stad een vooruitgeschoven post van de Franse monarchie op de Vlaamse grenzen geweest. Overigens was Doornik de zetel van het bisdom waar Brugge en

Gent onder ressorteerden. En het was precies dié bisschop die in naam van de Franse koning Vlaanderen's kerkelijke diensten kon schorsen (het interdict). Edward III vestigde op 23 juli 1340 zijn hoofdkwartier te Chin-lez-Tournay en vatte, samen met Van Artevelde en zijn andere bondgenoten, het beleg aan. De 30ste juli was de stad volledig omsingeld. De Gentenaars zouden er 77 dagen aan besteden. We kennen ongeveer de samenstelling van het Gentse leger (14):

- Jan Utenhove, deken van de schutters
- 65 schutters
- 31 schildknappen
- Janne den Langhen, vaandeldrager
- 1 heelmester
- 7 maarschalken
- 8 schepen die langs de Schelde meegevaren waren
- maarschalk Jan Roche en 9 gezellen om de grote boog te bedienen
- hun 10 garsoenen (wapenknechten)
- Jacob de Mets en 3 schutters van de springaal (oorlogswerktuig, ingericht als een van wielen voorziene zware voetboog)
- 3 wapenknechten van de schutters van de springaal
- 4 knappen die waarschijnlijk met een touw over de rug "pijnden" om de springaal te verplaatsen (in totaal 7 dagen)
- 20 schutters die het bisschoppelijk kasteel van Helchin bezet hielden (Ellekyn)
- 4 wapenknechten die "t'Ellekyn" lagen
- Goessine Alipe, leider van de witte kaproenen
- 100 witte kaproenen
- 5139 serjanten (militaire dienaren) uit alle neringen (1502 wevers, 1200 volders, 2139 kleine neringen, de rest zonder nering zijnde; daarvoor baseer ik mij op de stadsrekeningen van 1326-27 waar geschreven staat: Jacobs Ruggestals cnapen, deken van de ghenen die van ghenen ambachte syn)

Na een uitzichtloos beleg kwamen de gezanten van de beide koningen op 25 september 1340 in de kapel van Eplechin samen en na drie dagen onderhandelen bereikten ze een wapenstilstand die pas op 24 juni 1341 zou aflopen. Uiteindelijk zou dit bestand nog driemaal verlengd worden waardoor het in de praktijk pas op 24 juni 1342 afliep. Van Artevelde was er niet in geslaagd Waals-Vlaanderen terug te krijgen, toch bevatte het verdrag twee clausules die voor zijn zaak een grote winst betekenden. Punt 1 bepaalde dat de toegang tot Vlaanderen verboden was aan alle inwijkelingen, die zijn regime vijandig gezind waren. Punt 2 was misschien nog belangrijker. Philips van Valois deed afstand van het recht om rebellerende Vlamingen te excommuniceren en het interdict op het land te leggen. In januari 1343 kwam voor-

Romantische voorstelling anno 1893 uit "De Eeuw der Artevelden" van Leo Vanderkindere.

lopig een eind aan de krijgsverrichtingen van de Honderdjarige Oorlog en Van Artevelde kon even ademen.

Van zodra de krijgsverrichtingen in Vlaanderen voorbij waren begonnen de interne twisten echter opnieuw. Naarmate de tijd verstreek kregen de tegenstanders van Van Artevelde, vooral die op het platteland, meer en meer de indruk dat nog verder aanleunen bij Engeland eigenlijk niet zo noodzakelijk was. De haatgevoelens tegen de Vlaamse graaf begonnen weer wat te luwen en deze maakte daar handig gebruik van om hen een en ander te beloven, tegen de privileges van de grote steden in. Van augustus tot december 1342 verbleef Lodewijk van Nevers inderdaad weer in Vlaanderen. Het is waarschijnlijk niet toevallig dat rond zijn naam de tegenstand tegen Van Artevelde begon. Vooral de kleine steden en de stiekeme plattelandswevers, die het slachtoffer waren van Artevelde's politiek, die het monopolie van de lakennijverheid voorbehield aan de grote steden, begonnen hem uit te dagen. Op 2 december 1342 reeds zag hij zich verplicht het Gentse wolprivilege nog eens in de Gentse omgeving ter plaatse te doen herhalen op straffe van "brandstichting". Een Gentse afvaardiging ging daarvoor de Bruggelingen ter hulp roepen om samen met hen de ronde te doen in de vijf-mijlenzone rond Gent "daer men gheen wullewerk werken en mach". In de praktijk traden de agenten van Artevelde steeds hardhandiger en dictatoriaal op en zijn tegenstanders verweten hem op de lange duur misbruik van macht. Zijn repressie is evenwel te begrijpen want moest hij zijn bondgenoten nu in de steek hebben gelaten dan zou hij bij een herstel van de macht van de graaf zelf geen macht meer bezeten hebben en zeker worden overgeleverd aan willekeur en wraakacties. Hij was dus zedelijk verplicht kost wat kost zijn partij aan zijn kant te houden door de teugels strak aan te trekken. Jan van Steenbeke, die waarschijnlijk persoonlijk voordeel wou halen uit de weer opkomende grafelijke macht, was de eerste die zich openlijk tegen de ruwe politiek van Jacob begon te keren. Van Steenbeke was destijds nog deken van de wevers geweest, alhoewel hij een welgesteld burger was, teneinde politiek aanzien te verwerven. Hij was misschien wel een "Streber". Mogelijk is hij in een persoonlijk konflikt met Van Artevelde verzeild geraakt tijdens zijn ambtsperiode als ontvanger van de stadsgelden (periode 1342-1343). Wij weten immers dat de koning van Engeland zijn financiële beloftes, i.v.m. het beleg van Doornik, aan Gent niet volledig heeft kunnen nakomen en de kans bestaat erin dat Van Steenbeke Van Artevelde voor het financieel onheil verantwoordelijk stelde. Geen enkele kroniekschrijver kan ons daar echter duidelijkheid over geven. Was Van Artevelde de slechte of Van Steenbeke? We moeten het juiste antwoord schuldig blijven. Op een bepaald ogenblik ontstond er in ieder geval in het openbaar een heftige woordenwisseling tussen beiden waarop Van Steenbeke haastig de vlucht moest nemen in zijn huis. Jacob belegerde hem daar onmiddellijk. Intussen troepten de vrienden

van Van Steenbeke samen op de Vrijdagmarkt en trokken samen naar het stadhuis waar zij luidkeels te kennen gaven dat zij alleen hun "natuurlijke" vorst, Lodewijk van Nevers, als heer erkenden. Van een dictator zoals Jacob, met aanhangers in een speciale klederdracht, wilden zij niet weten. De schepenen maakten voorlopig een eind aan het konflikt door zowel Van Artevelde als Van Steenbeke te laten opsluiten. Jan in het Gravensteen en Jacob in het Geraard Duivelsteen. De vrienden van Jacob die heel goed aanvoelden dat het Artevelde-regime gevaar liep haastten zich naar Brugge om van daar hulp te krijgen. Op 8 januarai 1343 stonden er al Brugse troepen voor de Gentse poorten.

Drie dagen later versterkte Ieper deze legermacht. Het militaire machtsvertoon van de twee andere grote steden kreeg het gewenste effect. De schepenen zwichtten in hun rechtspraak voor de druk van buitenuit en herstelden de macht van Van Artevelde door Jan Van Steenbeke en zijn vrienden uit te wijzen. Hun goederen werden in beslag genomen en de opbrengst werd in de stadskas gestort. De hoofdman regeerde nu weer over het graafschap gedurende iets meer dan twee jaar, nog altijd op basis van onderdrukking van schenders van de stedelijke privileges. En dan plots, op 2 mei 1345, keerde het tij weer in zijn nadeel. De lonen in de wolbranche waren voor de zoveelste keer een twistpunt tussen wevers en volders. De wevers, door Van Artevelde destijds weer in het stadsbestuur geholpen, aanvaardden weer eens de looneisen van de volders niet. Jan de Bake, deken van de volders, en Gerard Denijs, deken van de wevers, kwamen lijnrecht tegenover elkaar te staan. Op 2 mei verzamelden zij hun ambachtslieden op de Vrijdagmarkt om het geschil gewapenderhand uit te vechten. Honderden doden bleven roerloos achter na het treffen. Ook Jan de Bake kwam om. De wevers, in de numerieke meerderheid, wonnen bijna vanzelfsprekend op die fameuze "quaden maendach". De schepenen, die de politiek van Van Artevelde wensten voort te zetten, t.t.z. een stadsbestuur met vertegenwoordiging van alle 4 bevolkingsgroepen, sloten de volders na hun nederlaag niet uit van officiële functies. Maar men had gerekend buiten Gerard Denijs, de weversdeken, die op meer macht voor de wevers en zichzelf uit was. Hij had liever de volders uitgesloten tegen Jacob's politiek in. Die politiek kelderden had het meeste kans op slagen door Jacob gewoon uit de weg te ruimen. De dekmantel voor de nakende moord was waarschijnlijk het fiat dat Jacob had gegeven aan de Engelse koning om de Prince of Wales tot graaf van Vlaanderen te laten uitroepen. Behalve Artevelde zelf was er geen enkele stad op die koninklijke vraag ingegaan, wat helemaal niet abnormaal was voor die tijd. Een land zonder "natuurlijke" vorst was al te republikeins. Daar durfde men toen gewoon niet aan denken, ook al was men soms heel kwaad op zijn "natuurlijke" vorst. Gerard zal het dus niet moeilijk hebben gehad het volk onder die dekmantel op te ruien. Naar het schijnt zouden de manifestanten, die op de dag

van de moord samentroepen voor het huis van de hoofdman, hem zelfs verweten hebben Vlaams geld naar Engeland door te sluizen. Kortom, hij kwam ineens in een slecht daglicht te staan. Kwaadsprekerij kan dan ook gemakkelijk worden vermoed. En doodslag pleegde men wel voor minder in die tijd. Van Werveke heeft berekend dat in de tweede helft van de 14de eeuw in totaal 806 Gentenaars werden vermoord of aangerand door tegenstanders, dat is gemiddeld 16 man per jaar. In 1358 bekwam hij zelfs een gemiddelde van 42 man per jaar.

De moord op Van Artevelde is op zichzelf dan ook niet zo gewichtig. Hij kon net zo goed vroeger of later aan zijn eind zijn gekomen. Veel hing er van af wie op het gepaste moment de menigte achter zich kon scharen, al dan niet met halve waarheden of leugens. Tijdens volkstoelopen gaat het meestal toch niet om de waarheid, alleen maar om wat het volk op dat momen WIL geloven. Niemand kent echter de ware reden voor de moord met zekerheid. Ik sluit mij dus aan bij de mening van Van Werveke door voorzichtig alleen maar de feiten van de doodslag van 17 juli 1345 op een rijtje te zetten. Ik citeer hem: "Toen Van Artevelde thuisgekomen was, verzamelde zich een vijandige volksmenigte. Het volk groepte samen om het huis aan de Kalandeberg. Onder de menigte stonden de wevers van de Sint-Pietersparochie vooraan. Toen zij begonnen het huis aan te vallen, probeerde Van Artevelde langs de Paddenhoek te ontsnappen, doch hij werd gegrepen en gedood".

Mochten er lezers zijn die twifelen over de juiste datum van de moord dan kan ik hen zekerheid geven. Uittreksels uit een zielenmisboek van de Bijloke tonen ons dat Margaretha Van Artevelde, zuster van de hoofdman, aan de abdijkerk een jaargeld gaf voor het lezen van jaargetijden of zielemissen voor haar ouders, Jacob en haarzelf. Een jaargetijde is in regel een jaarlijkse mis die opgedragen wordt aan een overledene precies op de dag van zijn overlijden. Welnu, de mis moest opgedragen worden op 17 juli. Twijfel is dus overbodig. Laat u vooral niet vangen door de gedenkplaat op de Kalandeberg waar de V.T.B. is gevestigd. Daarop staat te lezen: "ICI PERIT VICTIME D'UNE FACTION LE XXIV JUILLET MCCCXXXV JACQUES VAN ARTEVELDE QUI ELEVA LES COMMUNES DE FLANDRE A UNE HAUTE PROSPERITE".

En mocht er iemand twifelen of Jacob werkelijk op de Kalandeberg heeft gewoond dan moet hij maar eens luisteren naar de akten en kontrakten van de Keure anno 1390-91, f°22: "...een huus met allen den ghelaghen (zoals het daar ligt, in de toestand waarin het zich bevindt), staende up den Calanderberch, daer wijlen in woonde Jacop van Artevelde, metter ghekelsiedder plaetsen (gekasseide binnenplaats) ende metten stalle achter uitcommende in den Paddenhouc... de stal ...(ghe)staen up eene weegh (weg)". Het is niet uitgesloten dat zijn gekasseide binnenkoer een soort beluik was met kleine huisjes die hij verhuurde aan arme lieden. Het wezenboek van 1356-57 laat

dit vermoeden: "...de love upten Calanderbergh, die wilen Jacob van Artevelde dede maken, met allen den huusinghen der up staende van bachten tote voeren..." (15). Het Middelnederlandse woord "love" vinden we ook terug in het Oudhoogduitse "louba" dat "schutdak" of "met loof bedekte hut" en later "overdekte halle" betekende. Het woord "love" kreeg ook de betekenis van een binnenplaats met overdekte gaanderij of galerij, al dan niet met zuilen en bogen. In het Duits betekent "Laube" vandaag nog veelbetekenend "tuinhuisje" (16). Belangrijker is het feit dat Frans De Potter tijdens zijn opzoekingen ook konstateerde dat men dikwijls met "love" één of meerdere gebouwen bedoelde "in eene poort of beluik, welker gevel niet aan de straat paalde" (17). Het idee van het volbouwen van binnenplaatsen met "tuinhuisjes" of beluikhuisjes is bovendien, later in de geschiedenis, in het bijzonder te Gent zeer veel toegepast geweest. Dat het huis op de Kalandenberg wel degelijk het sterfhuis van Jacob Van Artevelde was bevestigd volgende tekst: "...thuus staende up den Kalandeberech, daer Jacob, haerlieders vader, huut verstaerf, met den ghelaghen van voren tot achter in den Paddenhouc..." (18).

Gillis van Gavere werd tot hoofdman gekozen in de plaats van Jacob Van Artevelde. Ghelnoot van Lens, zijn trouwste vriend, werd afgezet en vervangen door Janne den Scoutete. Jan van Meesine verving Pieter van Coudenhove. Willem van Vaernewyck en Joos Apere bleven aan. Gerard Denijs nam de leiding van de stad op zich ('t beleet van den stede). Ondanks alles hield de alliantie met Engeland zich na de doodslag toch nog altijd staande, hetgeen er kan op wijzen dat het de wevers alleen maar om de macht te doen was geweest. Het volgende jaar, op 26 augustus 1346, sneuvelde Lodewijk van Nevers, de "natuurlijke" vorst van Vlaanderen, onder Franse vlag te Crécy in het departement van de Somme. Zijn opvolger, Lodewijk van Male, zou pas in 1359 tot de jaren van verstand komen en vanaf dan een evenwichtspolitiek beginnen voeren. Hij zette echter aanvankelijk de Fransgezinde politiek van zijn voorganger voort.

De Gentse wevers, die na Jacob's dood eigenlijk een klasse-regering hadden ingesteld onder leiding van Gerard Denijs, werden door de aanhangers van Lodewijk van Male verpletterend verslagen op de "goede disendach" (13 januari 1349). Denijs schoot er zelf het leven bij in. Het was de wraak voor "quade maendach" (2 mei 1345). De Vrijdagmarkt werd nog maar eens tot een bloedbad herschapen. Hopen lijken werden minachtend in de Leie geworpen. De temperamentvolle Jacob Van Artevelde had zijn moordenaars geen symbolischer straf, de dood in naam van de "natuurlijke" vorst, kunnen toewensen. De grafelijke Fransgezinde macht was bovendien door de actie op goede dinsdag volledig hersteld en de Engelse alliantie met Vlaanderen kwam daarbij voorlopig tot een einde. Hadden Jacob's tegenstanders nu meer succes geboekt?

Ronald DE BUCK

BRONNEN

1. DE WINTER J., Jacques van Artevelde, Gent, 1845, p. 16.
2. VERWIJS-VERDAM, Middelnederlandsch Woordenboek, 's Gravenhage 1882-1952.
3. DE WINTER, 1845. p. 17.
4. FRIS V., De oude straatnamen van Gent, Gent, 1925, p. 126.
5. VERWIJS-VERDAM, 1882-1952.
6. Woordenboek der Nederlandse Taal.
7. DUDEN, Etymologie, Band 7, Mannheim, 1989.
8. VUYLSTEKE J., Uitleggingen tot de Gentsche stads- en baljuwsrekeningen, 1280-1315, Gent, 1906, p. 96.
9. DE WINTER, 1845. p. 37.
10. DE WINTER, 1845, p. 33.
11. DE RYCKER L., Het grondwettelijk bestuur van het oude Gent, Gent, 1880, p. 47.
12. DE WINTER, 1845, pp. 38-39.
13. DE WINTER, 1845, p. 46.
14. DE WINTER, 1845. pp. 58-59.
15. DE POTTER F., Gent van den oudsten tijd tot heden, Deel V, Gent, 1882-1901, pp. 110-111.
16. DUDEN, 1989.
17. DE POTTER, 1882-1901. Deel II, p. 574.
18. DE POTTER, 1882-1901. Deel V, p. 111.

BIBLIOGRAFIE

- VAN WERVEKE H., Jacob Van Artevelde, Den Haag, 1982.
- KERVYN DE LETTENHOVE, ARTEVELDE (Jacques D') in BIOGRAPHIE NATIONALE, Tôme I, Bruxelles, 1866.

IK ZOU EEN TEKENING WILLEN MAKEN...

In maart 1913 schreef de Gentse tekenaar-etsers Jules De Bruycker aan zijn vriend en mecenas René Van Herrewege, ingenieur-aannemer van bouwwerken, een briefje met de volgende inhoud (door ons uit het Frans vertaald):

Waarde Heer Van Herrewege,

Goed uw kaartje van deze morgen ontvangen.

Ik ben zo vrij u nog een dienst te vragen, wetend dat voor u alle deuren kunnen opengaan.

Ik zou een tekening willen maken van de Onthoofdingsbrug met zicht op de Lieve, (Graven-)Kasteel, enz.

Ik heb ter gelegenheid van de jongste verkiezingen een bijzonder pittoreske scène gezien: de aanval op het lokaal van 'God en Vaderland',

daarna de charge van de stadsagenten en de burgerwacht en het 'sauve qui peut' van de aanvallers. (f°2) Het kader is een uitzonderlijk beste keuze voor een scène van dit soort. Maar ik zou mij moeten kunnen installeren in het kleine kamertje (met X aangeduid) boven de ingang van de slagerij naast de Vismijn. Aangezien deze kamer leegstaat, zoudt gij misschien een middel vinden om er mij gedurende enkele dagen te installeren. Misschien door bemiddeling van Mr. Van Werveke of Mr. Casier? Ik zou zelf een aanvraag kunnen doen, maar ik zou een weigering kunnen oplopen, wat voor u niet het geval kan zijn. Met mijn dank bij voorbaat, Waarde Heer Van Herrewewege, en met mijn beste groeten.

JDBruycker (1)

Het briefje van Jules De Bruycker (zie afb.) is verduidelijkt met twee schetsjes, waarvan het ene de scène op de Onthoofdingsbrug uitbeeldt en het tweede de lokale situatie weergeeft ter hoogte van de huidige Rekelinge-straat (die toen nog Hoge Zonnestraat heette) met de gewenste uitkijk op het Gravensteen.

Op 13 maart liet Van Herrewewege het volgende briefje schrijven:

Verzoek aan de Heer Bovijn, Directeur van de Vismijn, om aan de Heer Van Herrewewege, drager dezes, of aan zijn vriend de Heer De Bruycker de toelating te willen verlenen om te beschikken over het lokaal op de eerste verdieping boven de ingang van de Vishal, 'rue Haute du Soleil', en dit gedurende enkele dagen, met de bedoeling een schets te maken van het Gravenkasteel, met uitzicht op de Lieve.

Enkele dagen later had Jules De Bruycker de gevraagde toelating zodat hij aan het werk kon. Alleen weten we niet of hij de beoogde tekening inderdaad gemaakt heeft, en in bevestigend geval, waar die tekening dan ergens terecht gekomen is... Kan een van de GT-lezers ons hierbij helpen?

In afwachting dat een dergelijke tekening ooit nog eens opduikt lijkt het geval ons intussen interessant genoeg om er enige aandacht aan te besteden, en wel om twee redenen.

In de eerste plaats geeft het briefje van Jules De Bruycker ons een inzicht in de wijze waarop de creatieve impuls bij deze kunstenaar werkte. De aanzet daartoe was het waarnemen van "une scène particulièrement pittoresque", i.c. een incidentele verkiezingsrel, die door een politieel ingrijpen beëindigd werd. Door wat hij gezien heeft, wordt De Bruyckers verbeelding aan het werk gezet. In zijn geest wordt het een regelrecht gevecht, waarbij betogers (of hun tegenstanders) over de brugreling het water induikelen... Het kader van zo een "heroïsch" treffen is vanzelfsprekend aantrekkelijk, nl. het Gravenkasteel, dat toen in het vooruitzicht van de Wereldtentoonstelling

Mémoires.

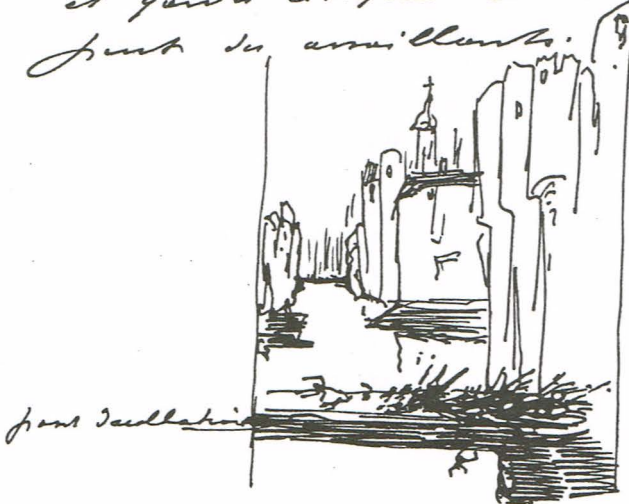
Cher Mémorandum sur l'Amérique.

J'ai eu une idée de ce genre.

J'ai vu pendant 10 ans l'Amérique
en un service seulement
que j'ai vu dans les Forces
pendant 10 ans.

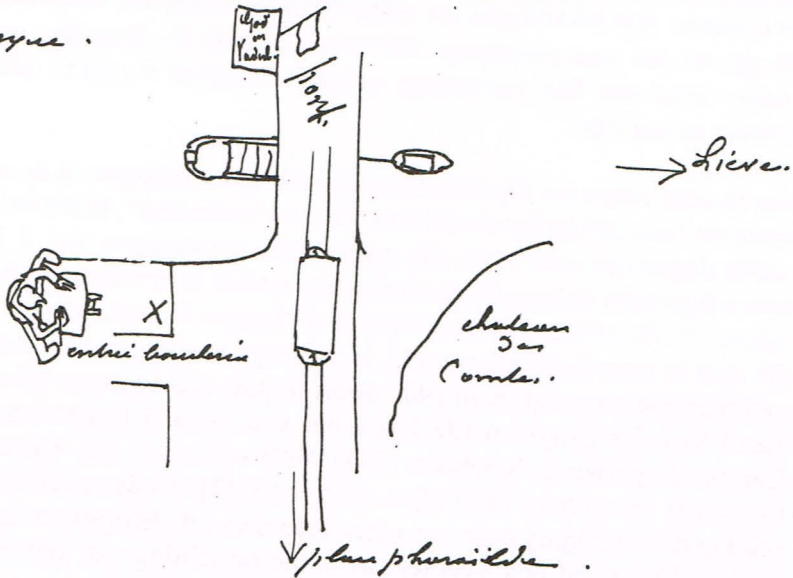
J'ai vu pendant 10 ans l'Amérique
pendant 10 ans l'Amérique avec la
vue de l'océan. Chaleur. etc.

J'ai vu pendant 10 ans l'Amérique
avec une vue particulièrement de l'Amérique
l'Amérique de l'océan. L'Amérique de l'océan
pendant la charge de l'Amérique de l'océan
et pendant l'Amérique et le genre de
pendant de l'Amérique.

pendant de l'Amérique

L. votre est en n. fait avec une D. via
 pour une ouïe d. ce genre. mais
 il faudrait passer ^{à installer} ~~à installer~~
 dans la petite chambre X au dessus
 d'intrie d. la boulerie à côté d. la
 mirique.

comme cette chambre est inoccupée vous
 pourriez peut-être moyen d. y passer
 un y installer pendant quelques jours.

Peut-être que l'intermédiaire d. M. ? Ten
 Hercke en est. Casier?

J. pour moi-même en de moments moi
 je risque un refus ce qui est peut-être
 le cas avec vous.

Je vous remercie d'avance j. vous
 présente Les Amis de la
 Hercke, mes meilleurs salutations

van 1913 pas "gloednieuw" gerestaureerd was... Een gedroomde aanleiding voor De Bruycker om van het handgemeen op de Onthoofdingsbrug, met het Kasteel op de achtergrond, een tekening te maken. Met de zorgvuldigheid hem eigen, wil De Bruycker die tekening zo goed en zo precies mogelijk hebben: het is hem niet teveel op zoek te gaan naar de best geschikte plaats om een dergelijke tekening te maken en het nodige te (laten) doen opdat hij op die beste uitkijk ook effectief terechtkomt. Zo was Jules De Bruycker en zo kwamen zijn tekeningen tot stand. Maar de creatieve vonk komt rechtstreeks uit het waargenomene. Dit bevestigt wat De Bruycker ooit in een andere brief aan Van Herrewege schreef: "Surtout les gens que je vois, doivent m'inspirer."

Een tweede reden om bij deze tekening te blijven stilstaan, is de aanleiding ertoe: de "aanval" op het lokaal van "God en Vaderland", in het kader van de verkiezingsstrijd van 1912. De parlamentsverkiezingen van 2 juni 1912 waren bijzonder belangrijk en eindigden met een overwinning van de katholieken (2). De rol van "God en Vaderland" binnen de verkiezingsstrijd, zoals die zich in Gent heeft afgespeeld, is duidelijk te situeren. Deze christelijke middenstandsvereniging, in 1905 onder impuls van de jonge behangersbaas Karel Van der Cruyssen (de latere abt van Orval!) losgescheurd van de Gentse Burgerbond, beschikte sinds 1905 ook over een eigen tweetalig tijdschrift en telde in 1910 bijna 1300 leden (3). Sinds november 1911 beschikte de vereniging over een eigen lokaal aan de Burgstraat. In 1906 was God en Vaderland ook overgegaan tot de oprichting van een eigen Jonge Wacht, een jeugdvereniging voor vorming en ontspanning.

Voor de verkiezingen van 1912 had Van der Cruyssen verwoede pogingen gedaan om een plaats te bekomen op de katholieke lijst, wat (nog maar eens) mislukt was. Toch had zijn middenstandsbond zich erg ingespannen (4) tijdens de kiesstrijd, die overigens door alle partijen met grote verbetering gevoerd werd. In het tijdschrift van de kring, "God en Vaderland" (jrg. VIII, nr. 16, van 14 juni 1912), is daarover een (anoniem) artikel opgenomen. Blijkens dat artikel was het middenstandslokaal, dat door de leden van de Jonge Wacht van de kring de bijnaam "Den Burgt" gekregen had, in de dagen voor de verkiezingen in totaal vier keer "belegerd", blijkbaar vooral door liberale partijgangers. De ruiten werden ingegooid, de gaslampen kapotgeslagen en de "belegeraars" voerden zelfs stenen en cement aan om de deuren en vensters dicht te metselen. Maar de Jonge Wacht kweet zich goed van zijn verdedigende taak. De auteur van het artikel in "God en Vaderland" meldt fier: "Ons lokaal is het enige katholieke gebouw waar zij geen lek blauwen verf hebben kunnen opleggen" (5). Het resultaat van deze aanvallen is te zien op een paar ansichtkaarten, die onmiddellijk na het incident werden uitgegeven (6). Op het exemplaar dat we hier afbeeldden, is in de deuropening een eerder

mistroostige Karel Van der Cruyssen te herkennen. Helemaal rechts op de foto staan een viertal personen de schade te bekijken. Tussen twee vensters op de eerste verdieping staat geschreven: "Het werk der Liberale en Socialistische Kartelbroeders".

In de Gentse kranten van begin juni 1912 staan, naar gelang van de aangekleefde politieke overtuiging, uiteraard totaal verschillend gekleurde versies van deze incidenten te lezen.

Ziehier een stukje proza uit de "Gazette van Gent" van 4 juni: "Kieswoelingen in het land. Te Gent. De avond van gisteren. De bijzondere korpsen en andere afdeelingen der burgerwacht, die opgeroepen waren voor den orde-dienst, vergaderden om 4 ure op hunne gewone verzamelplaatsen. (...) Al spoedig werden al de lokalen, waar woelingen zouden kunnen gebeuren hebben, afgezet. (...) De linietroepen waren opgesteld aan den Katholieken Kring (Poel), aan het Burgershuis (Burchtstraat), op de Vleeschhuis-, Gras- en Sint-Michielsbruggen. Zij sloten ook de verschillende straten af, toegang gevend tot de Kloosterwijk (Oude Houtlei). In de Burchtstraat en aan de Vleeschhuisbrug hielpen de gewapende pompiers aan het handhaven der orde. (...) De avond scheen kalm te zullen verlopen, toen aan de Vleeschhuisbrug, die afgezet was, met steenen naar de gendarmen geworpen werd. Eenige personen werden gekneusd. (...) Eene charge volgde, doch richtte niet veel uit. De pompiers schroefden daarop eene lans op de stadswaterleiding en spoten de betoogers op de Veerleplaats weg" (7).

Uit de berichtgeving in de andere kranten blijkt dat de incidenten van wederzijds uitdagen en aanvallen al van voor de verkiezingsdag zelf aan de gang waren en dat, na de nederlaag van het blauw-rood kartel, de lokalen van de feestvierende katholieken niet ongemoeid werden gelaten.

In "La Flandre Libérale" (8) van 3 juni staat te lezen: "La veillée électorale (= nacht van zaterdag 1 op zondag 2 juni) a été très animée. Des bandes de jeunes gens (...) ont parcouru la ville pour apporter la dernière propagande. Quelques rencontres se sont produites entre bandes averses, notamment au Boulevard du Béguinage, où quelques agresseurs cléricaux ont dû battre en retraite pour se retirer dans le local de 'Pot et Paterland', rue de Bruges. De leurs fenêtres ils ont lancé dans la rue une partie de leur approvisionnement de projectiles. Quatre personnes ont été blessées. Un coup de revolver a été tiré par un des chefs du 'Pot et Paterland'. Tous les carreaux du local sont brisés. Une escouade de gendarmes est venue rétablir l'ordre." "Le Bien Public" (9) van 4 en 5 juni bericht over "les bagarres provoquées par les cartellistes devant le Burgershuis" en gewaagt van "de graves évènements". "Vooruit" (10), onder de titel "Klerikale bandieten aan het werk", hekelt "de moordzuchtige en tergende houding van de klerikalen" en heeft het vooral tegen "de lafaards van het moordenaarshol van 'God en Vaderland' en hun

"aanvallen met flesschen en kasseisteenen en tenslotte revolvershots". Het "Fondsblad" (11) van 3 juni meldt lakoniek: "Hier en daar hadden opstootjes plaats."

Met enige verbeelding kunnen we ons voorstellen hoe Jules De Bruycker in de straten van het nachtelijke Gent, en vooral in de buurt van zijn geliefde Gravenkasteel, dit hele gebeuren heeft staan bekijken - opzij, afzijdig, wat bangelijk allicht - en hoe de waargenomen taferelen alsmaar in zijn hoofd zijn blijven spoken, zodat hij er maanden later toe besloot om er een tekening van te maken.

Die tekening zouden we wel graag nog eens te zien krijgen...

NOTEN

1. Briefwisseling in privé bezit.
2. Voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers waren 166 zetels te verdelen. De katholieken wonnen er 86, de liberalen 45, de socialisten 34 en er was ook een christen-democraat verkozen.
3. Zie Peter Heyrman, Voor eigen winkel. Honderd jaar middenstand en middenstandsbeweging in Oost-Vlaanderen (Gent, Provinciebestuur, 1991; Bijdragen Museum van de Vlaamse Sociale Strijd, nr. 7), blz. 58-60.
4. Waarschijnlijk kreeg Van der Cruyssen de belofte van Cooreman dat hij voor zijn loyale medewerking aan de verkiezingsstrijd van de Gentse katholieken steun zou krijgen voor de aankoop van een groot middenstandslokaal in de stad en voor de realisatie van een "Burgerhuis" op de Wereldtentoonstelling van 1913. Dat middenstandslokaal is er voor 1914 niet gekomen, het "Burgerhuis" wel.
5. Het tijdschrift van "God en Vaderland" is op microfilm in het KADOC aanwezig. De ook aldaar bewaarde verslagboeken van de kring gaan echter niet zo ver terug. Met dank aan Peter Heyrman voor de verstrekte informatie terzake.
6. Verz. André Verbeke, Gent (met dank voor de bruikleen!). Een van de beide prentkaarten is gereproduceerd in Peter Heyrman, a.w., blz. 72. Het gaat om de woning (Burgstraat 7) op de hoek van de Jan Breydelstraat, schuin over het Gewad, nu bewoond door Dr. Willekens. Voor een foto van de toenmalige Rekelinge zie Guido Deseyn, Gids voor Oud-Gent (Antwerpen, Standaard Uitg., 1986/2), blz. 421.
7. Zie ook "Gazette van Gent", nrs. van 30 en 31 mei 1912. Th. Luyckx, Politieke geschiedenis van België, maakt eveneens van deze verkiezingsrellen gewag.
8. Zie "La Flandre Libérale", nrs. van 3, 4 en 5 juni 1912.
9. Zie "Le Bien Public", nrs. van 3-4, 4 en 4-5 juni 1912.
10. Zie "Voouit", nrs. van 1, 2 en 3 juni 1912. Het nr. van 3 juni publiceert een "recht op antwoord", waarin Karel Van der Cruyssen, in een brief van 31 mei, een en ander "rechtzet" i.v.m. de rellen die reeds de week voordien (woens- en donderdag) hadden plaatsgegrepen.
11. Zie "Fondsblad" van 3, 4 en 6 juni 1912.

Dr. Paul HUYS
9031 Drongen

GENT ELDERS ONTMOET

Grevelingen (Gravelines) in Frans-Vlaanderen.

Zoals bekend heeft keizer Karel V nooit goed kunnen opschieten met de Fransen, behalve dan die ene keer misschien toen hij met zijn leger vrije doorgang kreeg over Frans grondgebied om Gent vlug te kunnen bereiken en de inwoners van zijn geboortestad... de strop om te doen na de opstand van 1539.

Omdat de Franse koning Frans I van zijn aanspraak op het bezit van het graafschap Vlaanderen niet wou afzien, liet Karel V, om de verdediging van Vlaanderen te verbeteren, in 1528 de vestigingsbolwerken van Grevelingen heropbouwen.

Vier van deze bolwerken moesten respectievelijk door Gent, Ieper, Brugge en het Brugse Vrije bekostigd worden. Deze bolwerken kregen elk de naam van één van de financiers. Zodoende kreeg Grevelingen een Gentpoort.

Dank zij deze voorzorgen kon Grevelingen in 1558 de aanval afslaan van de Franse gouverneur van Calais, de maarschalk de Themes, en enkele jaren later ontkomen aan de plunderingen van de Geuzen.

De Gentpoort moet je nu niet meer gaan zoeken in dit Frans-Vlaams stadje. Reeds jaren geleden werd ze afgebroken. Zelfs de plaatselijke Toeristische Dienst moest ons het antwoord schuldig blijven op onze vraag waar deze poort juist stond.

David MAES

GENTSE MEMORIEDAGEN: 2 EN 3 FEBRUARI

2 februari 1797:

Geboorte te Gent van de grote geleerde, hervormer en filantroop, Jozef Guislain. (Belgisch psychiater die doctor in de geneeskunde werd op 31 juli 1819 aan de toen pas opgerichte Gentse Universiteit. Hij bekommerde zich als arts om het lot der krankzinnigen en publiceerde in 1825 zijn "Traité sur l'aliénation mentale et les hospices d'aliénés". Benoemd, in 1828, tot hoofd-geneesheer der gestichten voor krankzinnigen, vestigde hij de aandacht op de invloed van de geestessmart in het ontstaan der psychische ziekten; op dat gebied verscheen van hem in 1835 zijn beroemde "Traité sur les phrénopathies" die in verscheidene talen werd vertaald. Hij ijverde voor een meer humane verpleging van de krankzinnigen. In 1835 werd hij hoogleraar in de

physiologie aan de Gentse Universiteit. Later gaf hij colleges over de geschiedenis der geneeskunde, hygiëne en geestesziekten. Zijn standbeeld werd op 16 juli 1887 te Gent onthuld aan het alombekende kruispunt "Guislain")

2 februari 1798:

Talrijke Gentse kerken worden door de Fransen aan de katholieke eredienst onttrokken. Op 2 februari is het de beurt aan Sint-Baafs die "de Tempel van de Wet" wordt.

2 februari 1805:

Geboorte te Geraardsbergen van de Vlaamse schrijver Frans Rens, die later te Gent zal sterven op 19 december 1874. (Hij was ambtenaar, publicist en vooral onvermoeibaar Flamingantenleider uit de kring van Jan Frans Willems en F. Snellaert. Hij was voorzitter van "De tael is gansch het volk", stichter en voorzitter van "Het Vlaemsche gezelschap", redacteur van "De Eendragt", samensteller van "Het Nederduitsch letterkundig jaerboekje" dat een belangrijke rol speelde in de herlevende Vlaamse letteren na 1830)

2 februari 1856:

Geboorte te Gent van kunstschilder Albert Julien Toefaert. Hij was een van de laatste aanhangers en vertegenwoordigers van de romantische school en stond vooral bekend als dieren- en bloemenschilder. (de Bénézit vermeldt hem als genreschilder, dierenschilder en architectuurschilder)

2 februari 1858:

Overlijden te Gent van de filantroop Hippoliet Lammens die een groot deel van zijn fortuin, 250.000 goudfrank, aan de armen en wezen van de stad naliet. Op aandringen van het Bestuur der Burgerlijke Godshuizen werd in 1876 een nieuwe straat, die door het Sint-Elisabethbegijnhof werd getrokken, naar hem genoemd. (Hippoliet Lammens was gemeenteraadslid van 1848 tot 1858)

3 februari 1399:

Dood te Londen van John of Gaunt, hertog van Lancaster. (Hij was de vierde zoon van de Engelse koning Edward III. In maart 1340 zag hij te Gent het levenslicht omdat Edward en zijn echtgenote op dat ogenblik te Gent vertoefden op uitnodiging van Jacob Van Artevelde. Hij verbleef lange jaren op het vasteland waar hij aan de Engelse ondernemingen tijdens de Honderdjarige Oorlog deelnam, ondermeer aan de Spaanse veldtocht van zijn oudere broer Edward, de Zwarte Prins (1367). In 1373 leidde hij zelf een expeditie, dwars door Frankrijk, van Calais tot Bordeaux. In 1374 keerde hij terug

naar Engeland waar hij, tengevolge van de zwakte van de bejaarde Edward III en de ziekte van zijn broeder, praktisch het bewind in handen kreeg. Hij bestreed heftig de hervormingen voorgesteld door het "good parliament", dat zich evenwel zag gesteund door de Zwarte Prins. Maar na diens dood, in juni 1376, brak Jan van Gent snel de oppositie tegen de koninklijke macht en willekeur door het parlement te ontbinden. In deze strijd was ook de geestelijkheid verwickeld geraakt, en meer om politieke dan om godsdienstige redenen verschijnt Jan van Gent in deze jaren als het hoofd van een fel anticlericale partij, en ondersteunt hij openlijk en krachtadig de kerkelijke hervormer John Wyclif. Wyclif wierp zich namelijk op als een krachtig voorvechter van het wereldlijke gezag, dat volgens hem de taak had de geestelijkheid tot de apostolische eenvoud en armoede te doen terugkeren.)

3 februari 1485:

Afkondiging van het oudste ons bekend gebleven reglement voor het Gentse stapelrecht, waarbij ondermeer bepaald wordt dat de handelaar, die met een schip beladen met koren de stad binnenvaart, slechts vrij over zijn lading mag beschikken, nadat hij er een zesde of een vierde van gestapeld heeft. (Om dit voorrecht, dat zeker reeds vanaf de 14de eeuw "officieel" verworven was (in de 13de eeuw waarschijnlijk reeds officieus), onvoorwaardelijk af te dwingen hadden de Gentenaars een ingenieus twee-waterpeilen-systeem bedacht dat de vreemde "pleit"-schippers fysisch verplichtte om hun vrachten over te slaan op kleine "Durme"-scheepjes. Die overslag greep plaats voorbij het Kuipgat. Aan het Kuipgat zelf zal er vrijwel zeker een overtoom of rabat ("over-touwen" en "re-abattre") aanwezig geweest zijn om de scheepjes met een windas op een dakvormig hellend vlak te hijsen en in lager water terug neer te laten "strijken". Tijdens de overslag kon al een opsplitsing van de vracht in vier of zes delen verwezenlijkt worden zodat de stapelheer de uitvoering van het privilege gemakkelijk onder controle kon houden. In het boek "Van wijn in Gent tot Gent in Wording" van Ronald De Buck wordt de ontdekking van het twee-waterpeilen-systeem in 't lang en in 't breed uitgelegd, ondermeer met veel kaartenmateriaal.)

3 februari 1730:

Overlijden van Filips-Erard Van der Noot, dertiende bisschop van Gent, in de gezegende ouderdom van 92 jaar. Hij had een zeer actief leven achter de rug, zelf predikend in zijn hoofdkerk, de sacramenten uitdelend en vol ervaring voor de staatszaken. Hij had ondermeer in 1715 een belangrijke opdracht aan het Weense hof van keizer Karel VI succesvol afgesloten.

3 februari 1749:

De Tweede Vrede van Aken (18.10.1748) had een einde gesteld aan de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) en ondermeer bepaald dat de Fransen, die sedert vier jaar onze gewesten bezet hielden het land zouden ontruimen. Op 3 februari hielden de Oostenrijkse troepen een triomfantelijke intocht te Gent onder toejuiching van het volk. (De weinig populaire Hollandse Republiek kon weer garnizoenen leggen in de barrièresteden Namen, Doornik, Menen, Waasten, Ieper, Fort Knokke, Veurne en Dendermonde om mee te helpen een eventuele nieuwe Franse dreiging af te wentelen. Ook het Spanjaardenkasteel te Gent was ooit nog als kandidaat-barrière-garnizoen naar voor geschoven maar is nooit als dusdanig aanvaard door Karel VI, onze Oostenrijkse landsheer)

3 februari 1814:

De aftocht van de Franse troepen te Gent is een feit. Men verwacht ieder ogenblik de bevrijders aan de Keizerpoort. (... en geheel den dag was er een schrikkelijk geloop van volk naer de Brusselsche poorte, hetgeen al begonst hadde van den 2en naer noen, wel 15000 menschen waeren er buyten, om de kozakken te zien inkomen... doch alles was gerust en niemand roerde hem... 's Avonds om 5 uren arriveerde hier van Aelst d'heer Framasure met eenen brief van den commandant der Kozakken om aen het magistraet te waerschouwen dat zy zouden alles gereed houden, zoo van levensmiddelen, fourragen als anderszins voor 800 mannen die 's anderdags tusschen 8 en 9 uren 's morgens moesten arriveeren... De plaats buiten de Keizerpoort waar de Kozakken iets later op 9 maart in tenten en schuren werden ondergebracht noemt men nu nog altijd "Moscou". Denk maar aan de tram)

Ronald DE BUCK

Raak, Raak,
nen twiedekker!

*Byien gescharf...
en oetiekend deur
Eddy Levis & Gill. Van Geert*

**Moak da u tonge in
giene knuup sloat**

Syn.: "Zie moar
dad'U tonge nie ver-
stuikt; hij es benijt
da zijn tonge in ne
knuup zal sloan":
hij durft niet spre-
ken. Wordt gezegd
tegen iemand die
moeite heeft iets be-
hoorlijk gezegd te
krijgen.

"Hij begint er van 't
hakkele; hij stoa ter
van veur de brug-
ge", zegt men dan.

**'k Zal ne kier een
stuk van u tonge
snijje**

Syn.: "Smoel toe!
Hewd U bakhuis!,
"Ge zoet beter u mui-
le (tote, smoel,...)
hêwe, ge wîrkt op
mijn zeemols": ge-
zegd tegen zgn. "lan-
getongen", kwaad-

sprekers (-sters) of praatzieken om hen tot zwijgen aan te manen.

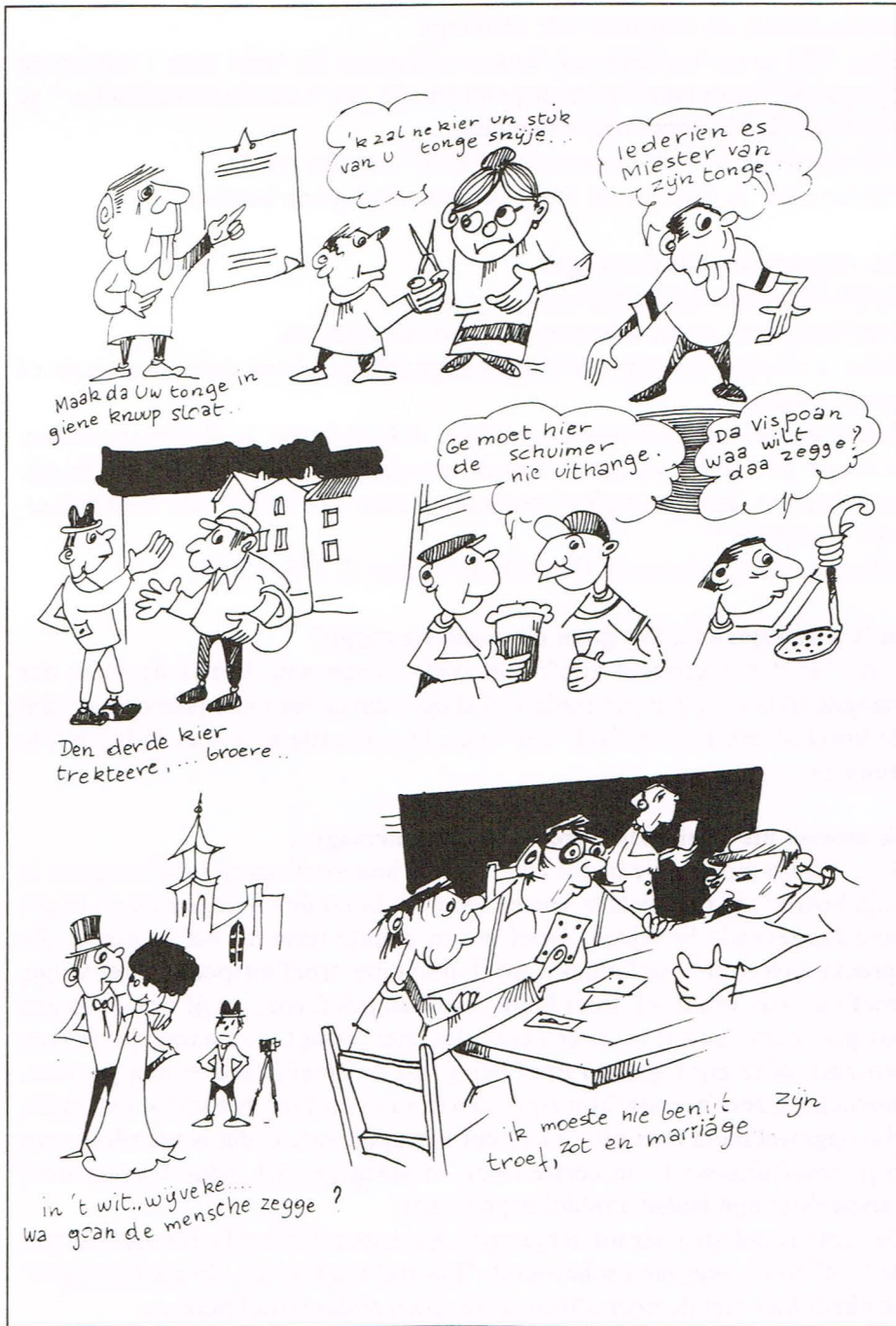
Iederien es miester van zijn tonge

"Miester zijn" betekent meester, baas zijn.

Iedereen is baas over zijn tong, iedereen mag of kan zeggen wat hij wil.

Den derde kier trektere broere

Wordt gezegd wanneer men een vriend of goede kennis voor de tweede maal kort na mekaar op dezelfde dag ontmoet: de derde maal trakteren.

Plaat 29

Ge moet hier de schuimer nie uithange

Syn.: "Hij es op 't schuim uit; 't es ne schuimer; hij luupt mee 't schuim an zijn gat; hij luupt mee 't schuimspaan an zijn gat; 't es nen tallurelekker": je moet hier de klaploper niet uithangen.

"Hé schuimer, hedd'U vispoan mee? Es U buzzeke toe?"

"Ne krotzak" is iemand die meer verteert dan hij kan betalen.

Da vispoan wa wilt da zegge?

Zelfde betekenis als hierboven.

Een "vispoan" is een schuimspaan, een schuimlepel.

"Mee 't vispoan an zijn gat luupe (uitgoan)" is op het schuim uitgaan of leven; klaplopen.

"Alzoo hebben zij haer messen (missen) achter strate, in diveersche husen, te coope gheboden; en deene mande een quartier ende dander een heelft; ende hadden daer groot ghoet mede verghaert. Tes, zeijden zij, haer principael vischpaen."

(Marcus van Vaernewyck. Beroerlicke Tyden, 2, 313, 1567).

In 't wit, wijveke... Wa goan de mensche zegge?

Syn.: "In 't wit getrêwd zijn": met witte kleren aan. Wit is de kleur der maagdelijkheid en het gebeurde wel al eens dat er "een vliegske op zat", dat de bruid al een paar maand "ver" was. Dan hoorde men niet in het wit te trouwen.

Ik moeste nie benijt zijn: troef, zot en marriage...

Syn.: "'k En moeste nie benijt zijn, want 'k hoa troef zot en troef neegene in mijn koarte": ik had niets te vrezen, want ik bezat de voornaamste en meest doorslaggevende bewijzen. Troef is een geijkte term uit het kaartspel. Zo spreekt men over "troef moake, troef uitkoome, troef uitspeelee, troef volge, troef oas, oas van troef, troef hier, hier van troef, enz..., vijf troeve en een oas geeve (: al geven of meer geven dan men vraagt, voornamelijk om van een zaak af te zijn), gienen troef hên (: uit de moeilijkheden niet geraken, moedeloos, zeer neerslachtig zijn), den troef es ter uit (: het leven, de kracht, alle opgewektheid is er uit), 't es troef in mijn koarte (: dat is voordeel voor mij), troef uitgoan (: de eerste slaan of slaag geven), zijne loasten troef verspeelee (: zijn laatste middel beproeven).

De "zot" is ook de boer uit het jasspel. Als iemand in het begin van het spel de "zot" trekt, zegt men schertsend: "Elk trekt dat hij es. De zot bluut hên" betekent hier met de boer alleen staan, geen andere troef hebben.

"Marriage" of "belle marriage" < Fr. en is hier gebruikt in de zin van een "huwelijk".

Het is eveneens een term uit het jasspel: de heer en de dame van troef, ook

"ne marrié" genoemd. Wanneer de ene partij "marriage!" roept, antwoordt de tegenpartij: "Een schete an U bloaze!" als de "marriage" niet in aanmerking komt.

"Die heeft den hoogsten troef van 't spel

(en belle mariage)

En luck'et hem dan nog niet wel

soo valt gh'heel syn couragie."

(N.G. Almanak, april 1711)

Wanneer iemand bijzonder veel geluk of kans heeft, zegt men: "Hoe da't meuglijk ès: marriage en drij kaarte...".

Luikse marriage is een kaartspel met 36 kaarten, 4 spelers en "de 7 schreven" (: krijtlijntjes). (Lievevrouw-Coopman: "Spelen mijner jeugd").

DOCUMENTATIECENTRUM. WERKING 1994

BIBLIOTHEEK

Uitleningen

<i>Boeken</i>	<i>1993</i>	<i>1994</i>
Algemeenheden	3	4
België-Buitenland	18	8
Gent	289	195
Geschiedenis	243	246
Kunst	4	28
Localia	98	97
Natuurkunde	1	1
Onderwijs	2	-
Oost-Vlaanderen	133	146
Sint-Amandsberg	103	90
Taalkunde	10	16
Volkskunde	55	16

Subtotaal 959 847

Varia

Kaarten - plans	26	72
Foto's	38	13
Affiches	11	-

Prentkaarten	5	-
Diversen	-	2
	<hr/>	<hr/>
Subtotaal	80	87
<i>Tijdschriften</i>		
Subtotaal	1.467	1.283
<i>Globaal uitleencijfer</i>	2.506	2.217
Administratie		
Gemiddeld uitleningscijfer per openingsdag (2u.)	+ 67 (66,5)	+ 59 (58,5)
Aankoop boeken	51.025 F	23.271 F
Pas verschenen, <i>gratis</i> binnengebrachte werken: voor:	34.314 F	23.598 F
Giftenaantal (dit met de vereiste relativiteit) dozen, reeksen, enz.	1.239	937
Boete	1.550 F	2.005 F
Geldelijke giften	1.219	110
Ruildiensten	157	158
In 1994 = <i>Verkoop plans Saurel</i> (10% voor D.C.) <i>Varia</i>		540 F 1.115,50 F
		<hr/>
		1.655,50 F
Nieuwe ontleners:f	24 (10 Gent-14/00)	9 (3 Gent-6/00)

COMMENTAAR BIJ DE WERKING

Uit de statistische gegevens, stippen wij een lichte daling van het algemeen uitleningscijfer aan. (2.506 - 2.217).

Als men de spreiding van het soort ontleend materiaal nagaat, stelt men vast, dat zowel minder boeken (959 - 847) als minder tijdschriften (1.467 - 1.283) maar wat meerder varia (80 - 87) zijn buitegegaan. Dit laatste cijfer is in de eerste plaats afhankelijk van de vraag naar illustratiemateriaal ten bate van tentoonstellingen of licentiaatsverhandelingen enz., en kan dus van jaar tot jaar sterk schommelen, wat uiteraard het globaal uitleningscijfer beïnvloedt. Onder de uitleningstoppers vermelden wij zoals elk jaar dezelfde drie rubrieken, maar voor het eerst, is geschiedenis voor, gevolgd door Gent en Oost-Vlaanderen.

De drukst bezochte maanden waren in 1994: oktober met 134 en januari met 125 bezoekers.

De zwakst bezochte: mei met 83 en december met 67 bezoekers.

Het aantal bezoekers is in 1994 insgelijks een weinig geslonken (1.034 - 1.008).

Zoals de vorige jaren, werden waardevolle werken aangekocht (23.271 F). Dit voor 27.754 minder dan in 1993). Er werd voor de globale, niet te onderschatten som van 23.598 F pas verschenen boeken gratis in ontvangst genomen (tegen 34.314 F vorig jaar en tegen 21.345 F in 1992).

Dit getuigt van de goede naam van de bibliotheek, en dit jaar werd opnieuw geen moeite gespaard om die te bekomen.

Bij toepassing van het reglement op het te laat terugbrengen van de boeken, is er dit jaar 2.005 F in kassa gekomen tegen 1.550 F in 1993. Nog eens een verhoging van 455 F. Een aardig cijfertje dat helpt.

Wij stellen nogmaals vast, dat door die methode, de ontleende werken zonder moeite gerecupereerd worden.

Dit jaar zijn er 9 nieuwe ontleners ingeschreven.

Sinds twee jaar opperen wij de wens een eindpunt te kunnen stellen aan al onze wederwaardigheden wat betreft de reorganisatie van het Documentatiecentrum. Wij waren daar nog niet in geslaagd, gezien de uitgaven, die hiervoor vereist zijn (aankoop leidingen en gasconvectors, de muren in de oude lokalen worden bepleisterd en geverfd, verwarming wordt geplaatst, enz.). (Dit mag niet gebeuren ten nadele van de verrijking van het boekenfonds), maar wij werken verder tot de volledige uitvoering van het plan en in 1995 zal de benedenverdieping afgewerkt zijn.

Het is nog even nuttig te herhalen dat het D.C. (V.Z.W.) de gemeenschappelijke bibliotheek en ontmoetingsplaats is van twee heemkundige kringen nl. "De Oost-Oudburg" (Sint-Amandsberg) en de "Heemkundige en Historische Kring Gent".

Wie tot hertoe verzuimde een bezoek te brengen aan voornoemd centrum wordt uitgenodigd kennis te nemen met een boekenfonds dat aan jong en oud een kostbare informatie kan bezorgen over geschiedenis, kunst, onderwijs, literatuur, genealogie en vooral Gent en omstreken.

Een fonds dat men kosteloos kan raadplegen.

Wie lid is of wordt van één der geciteerde kringen kan eveneens boeken, tijdschriften, affiches, prentkaarten, doodprentjes, foto's en noem maar op, kosteloos ontlenen, en door wederzijdse kennismaking met andere bezoekers het verleden herbronnen.

Maak er dankbaar gebruik van op elke zondag van 10 tot 12u., behoudens op feestdagen en tijdens de vakantiemaanden juli en augustus.

Geen drempelvrees, iedereen is welkom en verzekerd van een warm onthaal.

Onze dank gaat aan alle leden, die in de loop van het voorbije jaar, het documentarium hebben bedacht met giften. Wij hopen, dat ook in 1995 talrijke schenkingen ons fonds komen verrijken, om bij te dragen de streekgeschiedenis op nieuwe paden te leiden!

Een speciale dank voor de medewerkers, die vrijwillig het materiële of administratief werk uitvoeren en de bezoekers helpen bij hun opzoekingen. In mijn dank betrek ik insgelijks al diegenen, die mij in de gelegenheid stellen werken in de bibliotheek te verkopen, mits 10% voor het D.C., alsook onze leden de Heren de Groote en Loys, die een aantal boeken hebben geschonken; waarvan de volledige opbrengst onze kassa komt spijzen.

Zoals elk jaar, al mijn sympathie en mijn warme dank voor de hulp en de morele rugsteun.

De bibliothecaresse
Mevr. VAN GELUWE-EGGERMONT A.

EEN BUITENKANSJE VOOR BELANGSTELLENDEN

De volgende boeken kunnen tot **einde juni** bekomen worden in het Documentatiecentrum **met een korting van 20%**. Het komt er dus op aan om niet te treuzelen.

F. De Smidt

St. Jacobskerk te Gent - Een Archeologisch onderzoek
1966, 253 p., 138 fig.

1.071,-

F. De Smidt

De restauratie van de Sint-Niklaastoren te Gent. - Een Archeologisch onderzoek
1967, 293 p., 149 fig.

1.240,-

F. De Smidt Het Westportaal van de Sint-Niklaaskerk te Gent 1970, 119 p., 52 fig.	504,-
F. De Smidt De kapel van de metselaarsnering in de Sint-Niklaaskerk te Gent Gewelfschildering 1973, 119 p., 46 fig.	742,-
F. Van Tyghem Het stadhuis van Gent. Voorgeschiedenis, bouwgeschiedenis, ver- anderingswerken, restauraties, beschrijving, stijlanalyse 1978, Deel I, 605 p.: tekst 406 p., 296 afb., 9 pl., Deel II, 629 p.: Bijlagen reeks A, stadsrekeningen; 364 p. Bijlagen reeks B, docu- menten, p. 367-629	5.194,-
M.P.J. Martens De muurschilderkunst te Gent (12de tot 16de eeuw) 1989, jaargang 51	1.378,-
M-C Laleman Patrick Raveschot - Inleiding tot de studie van de woonhuizen in Gent. Periode 1100-1300. De Kelders Jaargang 53, 1991, 280 p., 151 afb.	1.908,-
ACADEMIA ANALECTA SCHONE KUNSTEN	
- Jaargang XLIV, 1983	
1. E. Dhanens De artistieke uitrusting van de Sint-Janskerk te Gent in de 15e eeuw p. 1-147	742,-

BIBLIOGRAFIE

In "Ghendtsche Tydinghen" - 1994 - Nr. 3 - pp. 192-193 meldden wij de verschijning van het boek **"Hoe schrijf ik de Geschiedenis van mijn Gemeente"** Deel I, Nieuwste Tijden 19e en 20e eeuw.

Nu is ook het 2e deel verschenen dat de periode beslaat van de 12e tot de 18e eeuw.

Zoals Deel I is het een verzorgd gedrukt boek van formaat 24 x 16 cm., het telt 263 bladzijden.

In dit deel vindt men, buiten de bibliografieën, de bronnen voor de politieke, sociale, economische, demografische en kerkelijke lokale geschiedenis van de behandelde periode.

Het boek werd uitgegeven door het "Centrum voor Geschiedenis" van de Universiteit, in samenwerking met de "Stichting Mens en Cultuur", Groot-Brittaniëlaan 43 te 9000 Gent.

Het boek kost 895 fr. Wie het thuis wenst te bekomen schrijft 995 fr. over op de Rekening van de Stichting Nr. 448-0722171-07.

Het boek **"De Papegaai is geschoten"** behandelt de spectaculaire bevrijding van de door de Duitsers gevangen gehouden Albert Mélot door enkele Gentse weerstanders.

Oudere Gentenaars zullen zich ongetwijfeld de stoutmoedige bevrijding van Mélot herinneren, toen hij na een ondervraging door de Duitsers in hun lokaal op de Kouter terug naar de Nieuwe Wandeling gebracht werd.

Het gebeurde op 15 juli 1944 dat de auto die hem terug naar de gevangenis bracht in de Papegaaistraat geblokkeerd werd door een stootkar die op het juist berekende moment uit het Maagdenstraatje kwam. De weerstanders openden onmiddellijk het vuur waarbij de 2 Duitse begeleiders gedood werden.

Wat ons een beetje tegenvalt is het feit dat het verhaal niet vlot geschreven is, men valt nogal dikwijls van de hak op de tak en het is niet altijd gemakkelijk de lijn te volgen die de auteur gebruikt heeft.

Maar het is alleszins een waardevol boek, niet alleen wegens de meer dan 70 historische foto's, maar ook omdat heel wat kostbare inlichtingen over de Gentse weerstand aldus zijn vastgelegd. Zonder dit boek zouden zij met de tijd definitief verloren gegaan zijn.

Het boek van formaat 16 x 24 cm. telt iets meer dan 100 bladzijden. Het kost 750 fr. Wie moeilijkheden mocht ondervinden om het zich aan te schaffen in de boekhandel, kan nog altijd terecht bij de uitgever Snoeck Ducaju en Zoon.

Bij Brepols verscheen een niet te missen "**Architectuurgids Gent**", van de hand van kunsthistoricus Dirk Laporte.

In dit rijkelijk geïllustreerd boek krijgen wij aan de hand van de beschrijving van 200 burgerlijke en religieuze gebouwen (in chronologische volgorde) een duidelijk overzicht van meer dan 1.000 jaar architectuurgeschiedenis in Gent.

Het begint met de St-Baafsabdij en eindigt met de fotowinkel op de Vogelmarkt. Een praktisch en overzichtelijk werk dat normaal thuishoort in de bibliotheek van iedere Gentse heemkundige. Zij het dan ook dat, eens aan de 20e eeuw gekomen, men niet altijd accoord zal gaan met de auteur. Constructies die er toe bijdragen historische stadsbeelden te verminken, zoals bvb. de Kapel van het St-Lievens-college aan de voormalige samenvloeiing, worden er positief in beoordeeld. Maar dat mag natuurlijk geen rede zijn om zich het boek niet aan te schaffen, immers: ruim 200 foto's waarvan 16 in kleur en meer dan 120 plannen en tekeningen. Bovendien een handig formaat (20,5 x 13 cm.) 311 bladzijden en een schappelijke prijs: 995 fr. Te verkrijgen in de boekhandel.

Spijtig genoeg is het slechts "pro memorie" dat wij hier melding kunnen maken van het in het begin van dit jaar verschenen boek "**Verdwenen hoekjes van het oude Gent**".

Het is een selectie van 140 foto's van verdwenen stadsbeelden, afkomstig van de prestigieuze fotoverzameling van de "Commissie voor Monumenten en Stadsgezichten".

Dit boeiend boek waar men niet op uitgekeken geraakt werd uitgegeven door de Dekenij Patershol. Totaal onbegrijpelijk is dat dit boek een oplage kende van slechts 1.000 exemplaren. Op enkele dagen tijd was het volledig uitverkocht en de Gentenaars die even te laat kwamen zitten nu nog altijd gefrustreerd op hun nagels te bijten.

Men schijnt nog steeds de interesse die de Gentenaars voor hun stad hebben sterk te onderschatten. Onze Kring alleen al heeft veel meer dan 1.000 leden en dan gaat men een dergelijk boek drukken op een zo beperkte oplage. Spijtig!

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

De Heer **Eddy Levis** is op zoek naar de Gentse tekst die als persiflage verscheen op "Le crédo du paysan" en daar de leuke titel meekreeg: "Ter es nen buut vergoan mee duuzend zatte wijven".

Mij zijn slechts flarden tekst bekend. Welke muzikale Gentenaar helpt mij bij het reconstrueren van de tekst?

Ter es nen buut vergoan mee duuzend zatte wijven
De mannen stonden op de kant te verstijven (?)
Z' hèn allemoal een vallijng' opgedoan

O, Goddelijke zee, wa brijngde gij allemoal mee
levoart en aberdoan en uuk vurt smout (?)

...

Wie hem eventeel ook nog de partituur en de Franse tekst van "Le crédo du paysan" kan bezorgen dankt hij tot in het zesendertigste nageslacht!

Op de vraag van Mevrouw **Suzanne Janssens** (Gh. T. 1995 - Nr. 1 - p. 43) ontvingen wij het volgende antwoord van de Heer **Daniël Van Ryssel**:

De Lanier Armand François

Gent 1841 Gent 1907

Rue du Ponton 8

De Lanier Félix Polydore Léonard

Gent 1843 Gent 1904

Sint-Jacobsnieuwstraat 34

Beiden zijn zonen van De Lanier François Jacques

Gent 1812 Gent 1900

Ook de Heer **G. Van der Brugge** heeft daarop gereageerd. De inlichtingen heeft hij gevonden in een franstalige bron die dateert van 1878.

DELANIER, Félix - Modeleur - St-Jacobsnieuwstraat Nr. 50

°Gent 15-3-1843 - Belasting: Fr. 66,78

DELANIER, Honoré Jean - Holstraat Nr. 150 - Winkelier

°Gent 18-7-1831 - Belasting: Fr. 145,45

DELANIER, François - St-Jacobsnieuwstraat Nr. 50 - Zonder beroep

°Gent 22-2-1812 - Belasting: Fr. 52,23

DE LANIER, Amand - Beeldhouwer - rue du Ponton 8

°Gent 12-7-1841 - Belasting: 89,51 fr.

DELANIER, Henri Gustave - Quai de l'Industrie - Directeur de fabrique
°Gent 17-3-1829 - Belasting: Fr. 174,78

Op de vraag van de Heer **H. Collumbien** (Gh. T. 1995 - Nr. 1 - p. 43) ontvingen wij het volgend antwoord van de Heer **Hubert Mestrum**:

Bij mijn weten bestaat er maar één "Wonderjaar", en dat is 1666, en dus niet 1566. De naam komt van John DRYDEN (1631-1700), Engels dichter, dramaturg en essayist, van wie in 1667 in Londen het gedicht "Annus Mirabilis - The Year of Wonders, 1666" verscheen.

Dit gedicht verhaalt de Grote Brand van Londen en de zeeoorlog met de Hollanders: admiraal Michiel de RUYTER behaalt eerst tijdens de Vierdaagse zeeslag (10-14 juni) een overwinning op de Engelsen, maar leed op 4 en 5 augustus een zware nederlaag tijdens de Tweedaagse Zeeslag.

In Engeland is "Annus Mirabilis" een begrip gebleven. Vandaar o.m. waarom Koningin Elisabeth, na de brand van 20 november 1992 in het kasteel van Windsor, tijdens de jaarlijkse receptie in Guildhall dit jaar een "Annus Horribilis" noemde.

Is het een toeval dat in de bibliotheek van hetzelfde Guildhall het enige nog bewaarde deel van de eerste uitgave van het boek van DRYDEN te vinden is?

En nu mag een link naar Gent niet ontbreken: in 1958 (14 juni-14 september) was dit zeldzame boek te zien in de Sint-Pietersabdij tijdens de Tentoonstelling "De Gouden Eeuw der Grote Steden".

In de catalogus wordt het vermeld als "*Anus Mirabilis*"...

LEZERS SCHRIJVEN ONS

De volgende brief ontvingen wij van de Heer **Jo Verbrugghen** (Houffalize): "Sedert jaren lid van de Heemkundige en Historische Kring Gent", ontving ik, uiteraard met genoegen en belangstelling, Nr. 1 van de Jaargang XXIV, 1995.

Graag twee opmerkingen.

1. Het artikel van wijlen Pierre Kluyskens, met wie ik jaren terug in de beste en meest vriendschappelijke verstandhouding leefde, is zeker waardevol, nuttig en leerrijk. Wel is het hoogstjammer dat, in verband met de kunstenaar Pieter Norbert van Reijsschoot, niet het minste gewag werd gemaakt van de hoogstimponeerende en meesterlijke studie die Marie Fredericq-Lilar in 1992 uitgaf onder de titel "Gand au XVIIIe siècle. Les peintres van Reijsschoot."

Het lijvige en uiterst fraai uitgegeven boek is een standaardwerk over die kunst en die periode. Ik stuur u ingesloten Segnia 1/1993. Op blz. 57 en 58 werd mijn korte bespreking opgenomen.

Le Dictionnaire des Peintres belges du 14e siècle à nos jours. uitg. La Renaissance du Livre. Brussel 1994 behandelt vrij uitvoerig de besproken Pieter Norbert, zijn vader, zijn broeder, zijn zuster, zijn oom en zijn tante, samen een schare uiterst belangrijke schilders, Gent ter ere. Telkens, zegge bij elke biografische nota, wordt terecht de studie van Marie Fredericq-Lilar aangehaald.

Ik meen ook dat de naam van de schilder met een gestipte ij en niet met upsilon geschreven moet worden: Reijsschoot en niet Reysschoot. De drukker maakte in de tekst van mijn bespreking ook de fout.

2. Belangrijker lijkt mij de fout die ettelijke malen in de Oudheidkundige Kroniek, in verband met een plechtige intrede, werd herhaald. Het betreft zeker niet een generaal Van der Meersch, maar generaal Jean André Vander Mersch (°Menen 1734 - †Dadizele 1792). Van der Meersch en Vander Mersch behoren tot totaal verschillende families o.a. in het Ieperse. Het zou mij ten zeerste verwonderen dat de gedrukte versies die letterlijk dienden te worden overgenomen een dergelijke grove fout in de schrijfwijze opnamen en in knutselverzen herhaalden.

Over generaal Vander Mersch staat heel wat in "Les Démocrates belges de 1789" door Suzanne Tassier. Uitg. Hayez, Brussel, 1989. Ook een korte nota in "Dictionnaire d'Histoire de Belgique" (Hervé Hasquin) ed. Didier Hatier. Brussel. 1988.

(Nota van de Redactie: Aangezien het artikel van Pierre Kluyskens geschreven werd in 1971-1972 kon hij uiteraard niet refereren aan de studie van Marie Fredericq-Lilar. Anderzijds werd dit werk besproken in "Gh. T." 1993 - Nr. 2 - pp. 110-111).

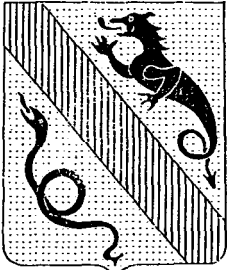
Onder de titel "Een grove naamfout in de geschiedenis" ontvingen wij van de Heer **Rudy van Elslande** de volgende interessante details:

Bij de ondertitel van de rubriek Oudheidkundige kroniek treffen we een zware naamfout aan, een fout die we veelvuldig aantreffen in de geschiedenisboeken, nl. generaal Van der Meersch. Misschien heeft deze wel ooit bestaan, maar de man die de Brabantse omwenteling aanvoerde noemde Vandermersch en met als voornaam Jan, zoals ook zijn peter Jan van Elslande (°1691-†1773), noemde.

Ik wil deze rechtzetting doen, daar verschillende mensen te Gent, die Van der Meersch heten, menen familie te zijn van deze generaal. Voor eerst wil ik opmerken dat Jan Vandermersch geen kinderen had.

Jan Vandermersch was de rechtstreekse afstammeling van Arnould Vandermersch geboren op het einde van de 15de eeuw (1). Deze familie was af-

komstig van Waasten-Komen en verbleef tot op het einde van de vorige eeuw te Komen-Menen. Spijtig genoeg moeten we mededelen dat de familie Vandermersch volledig is uitgeweken naar Frans Vlaanderen (2), met uitzondering van één tak die thans in het Brugse verblijft en verwant is met de beroemde doctor Eugene Van Steenkiste (3). De nobele Brugse familie Van der Meersch, waarvan de afstammelingen te Gent verblijven, is wel verwant aan de familie van generaal Vandermersch, langs de zijde van de in Brugge bekende familie (Bloemmolens) De Wulf (4). Over deze generaal moeten we nog kwijt, dat op 18 juni 1730 te Wervik tijdens het spel de kwajongens Jan Vandermersch en zijn neefje in de Leie vielen. Jan van Elslande redde de latere generaal, maar zijn eigen zoon verdronk samen met de koewachter. De

Wapen Vandermersch

grafsteen van Jan van Elslande en Joanna Vandermersch wordt nog steeds bewaard in de St.-Medarduskerk te Wervik, waar men ook verschillende malen in de glasramen de wapenschilden van beide families als schenkers ziet. Deze glasramen werden te Gent vervaardigd.

Ik hoop hiermee een rechtzetting te hebben gedaan en misschien ook een aantal mensen een illusie armer hebben gemaakt.

NOTEN

1. R. van Elslande, Familie van Elslande (1267-1995), heren van Carpentinghe, Schoonvelde..., Wervik 1995, blz. 31.
2. R. van Elslande, o.c., blz. 364-390.
3. R. van Elslande, o.c., blz. 67-86.
4. R. van Elslande, o.c., blz. 75-76.

Van Dokter **Edgard Ossieur** is de volgende anecdote afkomstig die wel zou passen in onze rubriek "Gênsche Prâot":

Het gebeurde in de röntgenzaal van een Gentse polikliniek dertig jaar geleden.

Uit het kleedhokje komen twee vrouwen, de ene met een verwijsbrief voor een röntgenonderzoek van hart en longen en de andere is een behulpzame buurvrouw.

Als de eerste in de goede houding tegen de filmcassette aangedrukt staat zegt de radioloog: "Als ik het vraag mevrouw, diiiep inademen... en dan de adem ophouden".

Zegt de buurvrouw: "Wel meniere, ze verstôa zij da nie, tes un italiôansche". Waarop de radioloog: "O.K. zegt u het dan maar in het Italiaans", waarmee zij met een "jôajek meniere" instemt.

Als hij al de gegevens in het regeltoestel ingebracht heeft, geeft hij met een hoofdknikje aan de buurvrouw te kennen dat zij haar gang mag gaan en hij hoort haar zeggen: "Diep inôasemen Maria, en tons den ôasem inêwe"... wat prompt en feilloos geschiedde.

De radioloog is wel op zoek moeten gaan naar zijn assistente die in de donkere kamer bleek gevlucht, lijdend aan een acute aanval van de slappe lach.

GÊNSCHE PRÂOT

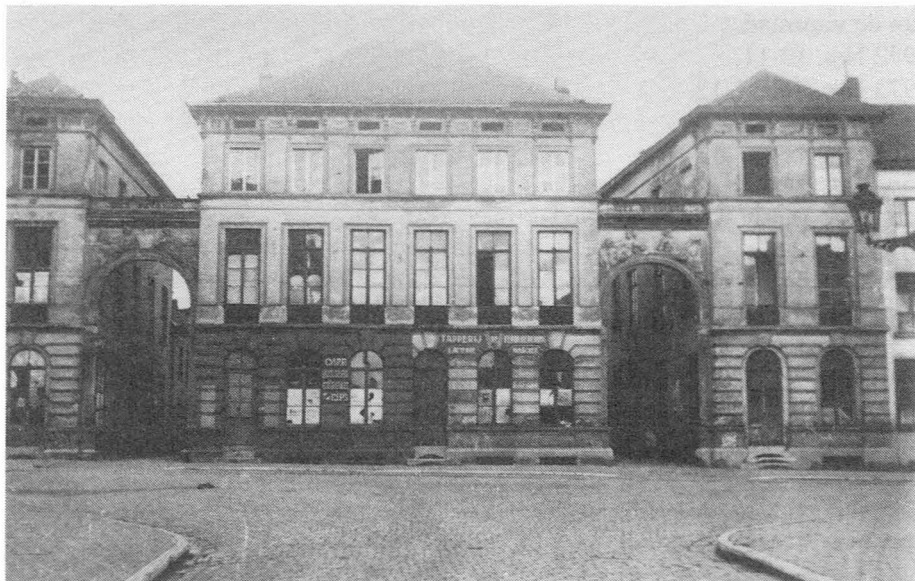
Doka zat op heur kaomer nen brief te schrijven aan heur broere'n in Amerika; binst dan heur twie kinders aan de veinster zaote te spele. Ze zwîetege van te peize wa da z'hem allemâol zoe vertelle.

- Moeder! riept al mee ne kîer heur maneke.
- Zwijg, kraokamandel, zei Doka, lâot mij g'rust of 'k en gerâok er nier mîer uit!
- Moeder! riept hij nog ne kîer, Trezeke es uit de veinster gevale!
- Wilde zwijge, riep Doka.
- Maor moeder toch!
- 't Es wel, 't es wel! riep Doka, aos z'het nog ne kîer doet zal ze ne klets onder heur gat krijge!

* * *

- 'k Gao sloape, zei Birblok tegen zijn vrêwe.
- Hij omkloedeg'hem, trok zijn schoenen uit in dêe zijn sletsen aan.
- Slâop wel, Nitte, zeid hij, in hij kroop mee zijn sletsen in zijn bedde.
 - Gij vuile loeder! riep zijn vrêwe; wa steekte gij nu uit? Wil de die sletsen afdoen?
 - Nîen ek, Nitte, zeid hij ezûu. Dat es nu al drij nachten achterîen da'k drûume da'k op kloefnaogels terte; 'k gao mijn sletsen aanhêwe!
-

DIT BESTAAT NIET MEER

De "Cité Ouvrière", een complex van 86 werkmanswoningen, dat afgebroken werd voor de bouw van de Universiteitsbibliotheek.

Het is al vele jaren geleden dat men in de zomer een "cocomarchand" zag lopen in de Gentse straten. In de bidon die hij op zijn rug droeg zat "Cocowater", een aftreksel van zoethout (kolisse'n hijt) gearomatiseerd met pepermunt. Een verfrissende drank die zeer geapprecieerd werd door de schooljeugd. Eerst goed schudden om schuim te bekomen.

OUDE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Volgende losse nummers en volledige jaargangen zijn verkrijgbaar tot tuiptutting van de voorraad.

- 1972 Nrs. 10-11.
- 1973 Nrs. 7/8-11-12.
- 1974 Nrs. 1-3-4.
- 1975 Nrs. 1-3-4--6.
- 1976 Nrs. 2-3-4-5-6.
- 1977 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1978 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1979 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1980 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1982 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1982 Register op de de jaargangen 1 tot 10.
- 1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + Voll. jg.
- 1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1989 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1990 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1991 Nrs. 1-3-4-6 + Voll. jg.
- 1992 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1993 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1994 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.

Prijs per afzonderlijk nummer 70 fr.

Prijs per volledige jaargang 400 fr.

Deze kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het "Documentatiecentrum" (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Bij bestelling via onze postrekening dienen volgende portkosten bijgerekend:

1 nummer: 28 fr.

2 tot 3 nummers: 50 fr.

4 tot 6 nummers: 65 fr.

Verder per jaargang: 65 fr.

Plattegrond van de Stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel: 120 fr.

Plattegronden dienen afgehaald te worden in het Documentatiecentrum (geen verzending per post)

De Archivaris
Mevrouw VAN GELUWE-EGGERMONT A.